

Hämeenlinnan kaupungin ja Hattulan kunnan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

2025–2028

Ympäristöterveydenhuolto

29.11.2024

Sisällysluettelo

1	Valvontasuunnitelman yhteinen osa	1
1.1	Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet.....	2
1.2	Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi.....	3
1.3	Lainsäädäntöperusta.....	4
1.4	Ohjelmakauden teema.....	6
1.5	Valvontayksikkö	6
1.5.1	Toimialue ja toimintaympäristö.....	6
1.5.2	Henkilöstö ja voimavarat	7
1.5.3	Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen	9
1.5.4	Delegoinnit	11
1.5.5	Toimintajärjestelmä	11
1.5.6	Alueellinen yhteistyö, ohjauskäynnit ja toiminnan kehittäminen.....	11
1.6	Valvonta	13
1.6.1	Tietojärjestelmät.....	13
1.6.2	Valvonnan maksullisuus.....	15
1.6.3	Hallinnolliset pakkokeinot.....	16
1.7	Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat	17
1.8	Viestintä	18
1.9	Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvitystyö.....	19
2	Elintarvikevalvontasuunnitelma	21
2.1	Rekisteröity elintarviketoiminta ja hyväksytyt elintarvikehuoneisto	21
2.1.1	Kotirauhan piiriin kuuluva elintarvikehuoneisto	23
2.2	Kontaktimateriaalitoimijat.....	23
2.3	Alkutuotanto	24
2.4	Sisämarkkinatuonti (ent. ensisaapumisvalvonta).....	24

2.5	Tilapäistapahtumat ja liikkuvat elintarvikehuoneistot	25
2.6	Tarkastusten määrittely ja sisältö	25
2.7	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	27
2.8	Näytteenotto.....	29
2.9	Painopisteet ja projektit.....	30
3	Terveydensuojelun valvontasuunnitelma.....	33
3.1	Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet.....	35
3.2	Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily	36
3.3	Säteilylain valvonta	37
3.4	Ennakoiva terveydensuojelutyö.....	39
3.4.1	Lausunnot.....	39
3.4.2	Sidosryhmätyöskentely	39
3.5	Tarkastusten määrittely ja sisältö	41
3.6	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	43
3.7	Näytteenotto.....	44
3.8	Painopisteet ja projektit.....	45
4	Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden valvontasuunnitelma	48
4.1	Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta	50
4.2	Tupakointitilojen valvonta	52
4.3	Asuntoyhteisöjen tupakointikiellot.....	52
4.4	Muu valvonta	53
4.5	Tarkastusten määrittely ja sisältö	53
4.6	Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys	54
4.7	Painopisteet ja projektit.....	55
5	Eläinlääkintähuollon suunnitelma	59

5.1	Valvonnan toimeenpano.....	59
5.1.1	Valvonnan suunnitelma ja painopisteet	59
5.1.2	Terveysvalvontaohjelmat.....	60
5.1.3	Eläintautivalmius.....	60
5.1.4	Eriyistilannevalmius	61
5.1.5	Zoonoosien valvonta	61
5.1.6	Tuonti ja vienti	62
5.1.6.1	Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus	62
5.1.6.2	Sisämarkkinatuonti	62
5.1.6.3	Sisämarkkinavienti	62
5.1.6.4	Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin.....	62
5.2	Eläinten hyvinvoinnin valvonta	63
5.2.1	Kiireelliset toimet.....	63
5.2.2	Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus	63
5.2.3	Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä koskeva tarkastus.....	63
5.2.4	Eläinkuljetukset.....	64
5.2.5	Teurastamot.....	64
5.3	Eläinten lääkitsemisen seuranta	65
5.4	Eläimistä saatavat sivutuotteet.....	65
5.5	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen	65
5.5.1	Peruseläinlääkäripalvelut.....	65
5.5.2	Tuotantoeläinten terveydenhuolto	66
5.5.3	Kiireellinen eläinlääkäriapu.....	66
5.5.4	Saatavuus ja laatutavoitteet	66
5.5.5	Toimitilat ja välineistö.....	67

5.5.6	Perustason ylittävät palvelut	68
5.6	Seuranta, arviointi ja raportointi	68
6	Liitteet	70
6.1	Liite 1	70
6.2	Liite 2	72
6.3	Liite 3	74
6.4	Liite 4	75
6.5	Liite 5	77
6.6	Liite 6	78

Taulukkuuettelo

Taulukko 1	Arvio käytettävissä olevista resurssien jakautumisesta vuonna 2025.....	8
Taulukko 2	Eläinlääkäreiden vastuualueet ja työnjako vuonna 2025.	9
Taulukko 3	Rekisteröityjen elintarviketoimintojen ensimmäisen tarkastuksen ohjeellinen ajankohta.	28
Taulukko 4	Teknologia ja tieto -kehittämisteeman valtakunnalliset elintarviketurvallisuuden painopisteet	31
Taulukko 5	Terveysvalvonnan säännöllisen valvonnan tarkastuskohteiden tarkastettavat asiakokonaisuudet	42
Taulukko 6	Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet vuosille 2025–2028 ja esimerkkejä painopisteiden toteutuksesta.....	46
Taulukko 7	Pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveysvalvontaohjelmiin kuuluvat tilat.	60
Taulukko 8	Eläintenpitopaikat vuonna 2024.	64
Taulukko 9	Yhteistyöryhmät 2025	70
Taulukko 10	Elintarvikelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2025	72
Taulukko 11	Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2025.....	74

Taulukko 12 Terveydensuojelulain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2025	75
Taulukko 13 Talous- ja uimavesinäytteet vuonna 2025	77
Taulukko 14 Tupakkalain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2025	78

1 Valvontasuunnitelman yhteinen osa

Houkutteleva Hämeenlinna -kaupunkistrategialla on kolme päämäärää. Päämäärien mukaan Hämeenlinna on hyvinvoivien ihmisten yhteisöllinen kaupunki, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä kaupunki sekä elinvoimainen kasvun kaupunki. Myös Hämeenlinnan kaupungin ympäristöterveydenhuolto sitoutuu kaupunkistrategian päämääriin, tavoitteisiin ja arvoihin.

Ympäristöterveydenhuollon toiminnassa pyritään ratkaisuhakuisuuteen ja palveluhenkisyysyteen. Tavoitteena on, että kaikki palvelut ovat laadukkaita ja saavutettavia sekä saatavissa digitaalisesti. Laadukkaalla ja kattavilla ympäristöterveydenhuollon palveluilla voidaan edistää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä. Valvonnan riskiperusteisuudessa huomioidaan erityisesti lasten ja nuorten hyvinvointi. Terveellinen ja turvallinen ympäristö tukee kaupunkilaisten hyvää arkea ja matkailijoiden viihtyvyyttä. Toimintakulttuuri on ennakoiva ja uudistuva, joten osaamisen ylläpitäminen on jatkuvaa. Valvontatyöllä tuetaan sekä asukkaita että yrittäjiä ohjaamalla ja neuvomalla. Kaikki Päätökset tehdään vastuullisesti. Ajankohtaisista asioista tiedotetaan mahdollisimman kattavasti.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköillä tulee olla toimintaa ohjaava valvontasuunnitelma, joka on valvontaviranomaisen hyväksymä. Velvoite suunnitelman laatimiseen tulee ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöstä. Suunnitelman laatimista ohjaavat myös valtakunnalliset, keskusvirastojen laatimat valvontaohjelmat, joiden tavoitteena on kehittää ja yhtenäistää ohjausta kunnille sekä yhtenäistää valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti. Tämä valvontasuunnitelma on laadittu ohjelmakaudelle 2025–2028.

Ympäristöterveydenhuolto jaetaan terveysvalvontaan ja eläinlääkintähuoltoon. Terveysuojelu, elintarvikevalvonta ja tupakkalain mukainen valvonta kuuluvat terveysvalvontaan ja ohjaavina keskusvirastoina toimivat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira) sekä Ruokavirasto. Ruokavirasto toimii myös eläinlääkintähuollon ohjaavana viranomaisena. Terveysuojelun alueellisena ohjaavana viranomaisena toimii Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Tämän valvontasuunnitelman runko on yhtenäistetty Päijät- ja Kanta-Hämeen valvontayksiköiden kesken.

1.1 Ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja tavoitteet

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 21 §:ssä ympäristöterveydenhuollon järjestäminen on säädetty kunnan tehtäväksi. Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on edistää ja valvoa elinympäristön ja yksilön terveyttä ja turvallisuutta sekä eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää epidemioita ja vähentää terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä. Ympäristöterveydenhuollolla voidaan ehkäistä epidemioiden lisäksi monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa.

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi, kuluttajansuojan turvaamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi. Ympäristöterveydenhuollon toiminnan tavoitteena on luotettava, vaikuttava, tehokas, riskiperusteinen, asiakaskeskeinen ja laadukas valvonta. Valvontaosaamisen tasoa pyritään pitämään jatkuvasti korkeana. Viestintä on ennakoivaa ja tehokasta. Toiminta pyritään pitämään mahdollisimman läpinäkyvänä.

Ympäristöterveydenhuollon valvontatehtävät jakautuvat suunnitelmalliseen ja ei-suunnitelmalliseen valvontaan. Tässä valvontasuunnitelmassa kuvataan pääasiassa suunnitelmallista valvontaa, joka perustuu jatkuvaan riskien arviointiin. Valvontaa suunnataan niihin kohteisiin, joissa sille on eniten tarvetta. Riskin suuruuteen vaikuttavat muun muassa toiminnan luonne ja laajuus, altistuvien määrä sekä vaaran vakavuus ja todennäköisyys. Tarkastukset ovat merkittävä osa valvonnan toimeenpanoa. Suunnitelmalliseen valvontaan kuuluu paljon myös muita toimenpiteitä, jotka on kuvattu tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

Valvontatehtävien lisäksi ympäristöterveydenhuollolla on myös paljon muita tehtäviä, joista osa on suunnitelmallisia ja osa ei-suunnitelmallisia. Tällaisia tehtäviä ovat mm:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely ja niistä tehtävät todistukset ja päätökset
 - toiminnanharjoittajien neuvonta ja ohjaus
 - asumisterveysasiat (tarkastus ja mittaus)
 - epidemioiden selvittäminen
-

- epäilyyn perustuva valvonta
- määräysten ja pakkokeinojen asettaminen lainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi
- valvontasuunnitelmien laatiminen
- raportointi
- häiriötilanteisiin varautuminen
- seurantaohjelmiin osallistuminen
- lausuntojen antaminen muille viranomaisille
- toiminnan kehittäminen
- toimiminen asiantuntijana ja neuvojana
- asiakasyhteydenottoihin liittyvät tehtävät

1.2 Valvontasuunnitelman laatiminen, hyväksyminen ja toteutumisen arviointi

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntö edellyttää kuntia laatimaan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman, jolla varmistetaan, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista, säännöllistä sekä terveyshaittoja ja -vaaroja ehkäisevää. Kuntien velvollisuudesta laatia suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä säädetään eläinlääkintähuoltolaissa (285/2023). Hämeenlinnassa ja Hattulassa kunnan ympäristöterveydenhuollosta vastaava toimielin on Hämeenlinnan kaupunkirakennelautakunta. Suunnitelma viedään vuosittain kaupunkirakennelautakuntaan hyväksyttäväksi. Hyväksytty suunnitelma toimitetaan Etelä-Suomen aluehallintovirastoon.

Tässä suunnitelmassa on otettu huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma sekä valvontaa ohjaavien keskusvirastojen toimialakohtaiset valvontaohjelmat. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea) ei ole laatinut erillistä valvontaohjelmaa, eikä ohjelmakaudella 2025–2028 tehdä nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntivalvontaa säännöllisesti. Mikäli muun valvonnan yhteydessä havaitaan nikotiinivalmisteiden vähittäismyynnissä puutteita, laaditaan tarkastuksesta erillinen tarkastuskertomus.

Eläinlääkintähuollon suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksista sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista,

näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunniteltaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien kunnan alueella tarjoamat palvelut.

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain. Arvioinnissa on esitetty muun muassa tarkastusten määrä valvontakohdetyypeittäin, tarkastusten kattavuus, näytteiden määrä valvontakohdetyypeittäin sekä valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen. Arviointi sisältää myös tilaston eläinlääkäripalveluiden käytöstä. Arvioinnista laadittu raportti viedään tiedoksi kaupunkirakennelautakuntaan sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastoon seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Suunnitelman toteutumisen arviointia on ohjeistettu ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa sekä toimialakohtaisissa ohjelmissa. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään paikallisen ympäristöterveydenhuollon valvonnan ja eläinlääkäripalvelujen kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laatimisessa.

1.3 Lainsäädäntöperusta

Valvontaa ohjaava lainsäädäntö koostuu toimialoittain pääsääntöisesti yhdestä tai kahdesta laista ja näiden nojalla annetuista asetuksista. Elintarvikevalvontaa ja terveydensuojelulain mukaista valvontaa ohjaavat lisäksi useat EU-asetukset, joita sovelletaan jäsenmaissa sellaisenaan. Myös tupakkalain ja -asetusten taustalla on EU-direktiivejä, mutta niiden vaatimukset on pantu täytäntöön kansallisilla säädöksillä. Eläinlääkintähuoltoja ohjaava lainsäädäntö koostuu muun muassa eläinlääkintähuoltolaista ja useasta asetuksesta. Toiminnassa huomioidaan myös Hämeenlinnan kaupunkia ja Hattulan kuntaa koskeva terveydensuojelujärjestys (Ymrala 10.6.2010 § 112). Elintarvikelaki ei anna enää mahdollisuutta paikallisille elintarvikemääräyksille.

Keskeisimmät toimialoja koskevat säädökset:

- Elintarvikevalvonta
 - Elintarvikelaki (297/2021)
 - Elintarvikehygieniasetus (MMM 318/2021)
 - Elintarvikevalvontasetus (MMM 315/2021)
 - Zoonoosiasetus (MMM 316/2021)
 - Elintarvikehygieniasetus (EY) N:o 852/2004
 - Eläimistä saatavien elintarvikkeiden hygieniasetus (EY) N:o 853/2004
 - Kehysasetus (EY) N:o 1935/2004
-

- Terveydensuojelu
 - Terveydensuojelulaki (763/1994)
 - Terveydensuojeluasetus (1280/1994)
 - STM:n asetus (545/2015) asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista
 - Vesihuoltolaki (119/2001)
 - Valtioneuvoston asetus (7/2023) talousveden tuotantoketjun riskienhallinnasta ja omavalvonnasta
 - STM:n asetus (1352/2015) talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteiden riskienhallinnasta
 - STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
 - STM:n asetukset (177/2008) ja (354/2008) yleisten uimarantojen ja pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
 - STM:n asetus (315/2002) asetus uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- Tupakkavalvonta
 - Tupakkalaki (549/2016), muutos (212/2023)
 - STM:n asetus tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden vähittäismyynnistä (593/2016)
 - Valtioneuvoston asetus tupakointitiloista (601/2016)
- Nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta
 - Lääkelaki (395/1987)
- Eläinlääkintähuolto
 - Eläinlääkintähuoltolaki (285/2023)
 - Eläintautilaki (76/2021)
 - Eläinsuojelulaki (247/1996)
 - Eläinten hyvinvointilaki (693/2023)
 - Laki eläinten lääkitsemisestä (387/2014)
 - Sivutuotelaki (517/2015)

Lainsäädännön sekä valvontasuunnitelman ja -ohjelmien lisäksi viranhaltijoilla on käytettävissään lukuisia valvontaa ohjaavia ohjeita keskusvirastojen internet- ja ekstranet-sivustoilla, yksikön omassa toimintajärjestelmässä sekä kaupungin yhteisiä toimintaohjeita.

1.4 Ohjelmakauden teema

Ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ohjelmakauden 2025–2028 teemaksi on määritetty vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Valtakunnallisessa ohjelmassa teeman edistämiseksi on esitetty kolme tavoitetta, jotka ovat tietoperusteinen valvonta, osaaminen sekä varautuminen. Valvontayksikkö pyrkii kehittämään valvontakauden kuluessa toimintaa näiden tavoitteiden toteuttamiseksi. Keskusvirastojen asettamat, ohjelmakauden teemaa tukevat ja valvontaa yhdenmukaistavat painopisteet ovat kuvattuna toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.5 Valvontayksikkö

1.5.1 Toimialue ja toimintaympäristö

Hämeenlinnan kaupunki ja Hattulan kunta muodostavat ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen. Yhteistoiminta-alueen asukasmäärä oli tilastokeskuksen mukaan 31.12.2023 Hattulassa 9 371 ja Hämeenlinnassa 68 319 asukasta. Hattulan kunta ostaa ympäristöterveydenhuollon palvelut Hämeenlinnan kaupungilta. Kunnallisena valvontaviranomaisena toimii Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennelautakunta, jonka päätöksentekoon Hattulan kunnan edustajat osallistuvat Hattulaa koskeissa asioissa. Valvontaa käytännössä suorittavat viranhaltijat ovat Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennetoimialan viranomaispalvelujen palveluksessa.

Valvontayksikkö on maantieteellisesti melko laaja, ja valvontakohteita on erikoistumisen sallimissa rajoissa jaettu tarkastajien kesken myös sijainnin perusteella. Tämä edesauttaa paikallistuntemusta ja tehostaa valvontaa. Suuri osa elintarvikevalvonnan kohteista sijaitsee kantakaupungin alueella, mutta myös pitäjissä on paljon valvontakohteita. Merkittäviä elintarvikelain mukaisia valvontakohteita valvonta-alueella ovat muun muassa suuri maidonjalostamo sekä suuri ravintolisien valmistaja. Valvonta-alueella on myös useita suuria kontaktimateriaalivalmistajia. Talousvettä toimittava laitos toimittaa talousvettä Hämeenlinnan kantakaupungin alueelta Hattulan ja Iittalan kautta Akaaseen asti noin 72 000 henkilölle. Ahveniston uimarannalla käy päivittäin jopa 1000 uimaria ja Hämeenlinnan uimahallissa käy lähes 250 000 uimaria vuodessa.

Valvonta-alueella järjestetään lukuisia suuria yleisötilaisuuksia. Vuosittain järjestettäviä tapahtumia ovat muun muassa Elomessut, Hämeen keskiaikafestivaali, Kansainväliset suurmarkkinat, Pellavamarkkinat, Lepaan puutarhapäivät, Wanaja Festival ja toritapahtumat, joihin tulee liikkuvia elintarvikehuoneistoja. Lisäksi Kantolan tapahtumapuisto ja Evon leirialue tarjoavat hyvät mahdollisuudet kertaluonteisille suur tapahtumille (muun muassa konsertit ja partioleirit), joihin lähes poikkeuksetta liittyy valvontatarvetta.

Tuotantoeläintiloista eniten on nautatiloja, joista suurin osa on suuntautunut maidontuotantoon. Tuotantoeläintilojen määrä on verrattain suuri ottaen huomioon Hämeenlinnan maantieteellisen sijainnin Etelä-Suomessa. Kananmunantuottajia ja lammastiloja on muutamia. Ilmoituksenvaraisista kohteista hevostenpitäjiä on määrällisesti eniten. Lisäksi ilmoituksenvaraisissa kohteissa on eläinhoitola, kasvatustoimintaa sekä eläinkauppa toimintaa.

1.5.2 Henkilöstö ja voimavarat

Laki ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueesta (410/2009) edellyttää, että kunnalla tai yhteistoiminta-alueella on käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöstöresurssit tarkoituksenmukaisen työnjaon järjestämiseksi ja erikoistumisen mahdollistamiseksi. Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö on osa Hämeenlinnan kaupungin viranomaispalveluita, jota johtaa ympäristöjohtaja. Ympäristöterveydenhuollossa työskentelee terveysvalvontapäällikkö, kahdeksan terveystarkastajaa, johtava kunnaneläinlääkäri, kolme kunnaneläinlääkäriä, valvontaeläinlääkäri ja hallintosihteeri. Lisäksi yksikössä työskentelee yksi osa-aikainen terveystarkastajan viransijainen ja yksi määräaikainen kunnaneläinlääkäri. Valvontayksikön kokonaisresurssit ovat yhteensä 15,2 henkilötyövuotta, joten yksikön koko täyttää lain vaatimukset ja erikoistumista on ollut mahdollista toteuttaa.

Ympäristöjohtajan ja hallintosihteerin työpanokset on kohdennettu hallinnollisiin tehtäviin. Terveysvalvontapäällikön toimenkuvaan kuuluu pääasiassa lähijohtajan tehtävät sekä lisäksi muun muassa toiminnan suunnittelu, yksikön yhteiset tehtävät kuten toimintajärjestelmän ylläpito sekä talousvesivalvontaan ja varautumiseen liittyviä tehtäviä. Valvontatehtäviä suorittavat kaikki terveystarkastajat. Terveysvalvontapäällikkö suorittaa valvontatehtäviä avustavasti mahdollisuuksien mukaan aina tarvittaessa.

Arvio käytettävissä olevista resurssien jakautumisesta vuonna 2025 on esitetty taulukossa 1. Luvuissa on huomioitu viranhaltijoiden muut tehtävät ja osa-aikaisuudet. Käytettävissä olevia resursseja ei voida kokonaisuudessaan kohdistaa suunnitelmalliseen valvontaan, vaan osa resursseista menee muihin tehtäviin, kuten ilmoitusten ja hakemusten käsittelyyn sekä epidemioiden ja terveyshaittaepäilyjen selvittämiseen.

Taulukko 1 Arvio käytettävissä olevista resurssien jakautumisesta vuonna 2025.

Suunnitellut resurssit toimialoittain	Henkilötyövuotta (htv)
Elintarvikevalvonta	3,7
Terveydensuojelu	4,1
Tupakkalain ja lääkelain mukainen valvonta	0,9
Eläinlääkintähuolto	5,2
Hallinnolliset tehtävät	1,3
Yhteensä	15,2

Terveysvalvontayksikön resursseissa on vajetta ja resurssivajeen korjaamiseksi on yksikössä aloittanut 2024 vs. terveystarkastaja 50 % työajalla. Sijaisuutta aiotaan vuosittain esittää jatkettavaksi. Työaika muodostuu virkavapaista. Resurssivajeesta johtuen joudutaan tehtäviä priorisoimaan ja tämän vuoksi liikkuvat elintarvikehuoneistot (valvontayksikön alueelle rekisteröityjä kohteita 33 huoneistoa) ja lääkelain mukaisten nikotiinivalmisteiden vähittäismyynti (47 kohdetta) on jätetty pois tarkastussuunnitelmista. Näihin kohteisiin sekä tilapäistapahtumiin tehdään tarkastuksia yhteydenottojen perusteella sekä mahdollisuuksien ja riskinarvioinnin mukaan. Lisäksi elintarvikevalvontaan kuuluva etämyynnin ja etämarkkinoinnin valvontaa tehdään mahdollisuuksien mukaan ja yhteydenottojen perusteella. Myös kasviperäisten alkutuotantopaikkojen tarkastuksia on resurssipulan vuoksi jätetty aiemmin suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle, mikä on myös osaltaan kerryttänyt tarkastusvelkaa.

Ohjelmakauden aikana pyritään tehostamaan tupakkalain mukaisen etämyynnin valvontaa ja varaamaan resursseja markkinoinnin valvontaan verkossa ja sosiaalisen median alustoilla. Tehtävään vaadittavaa resurssien määrää on ennalta vaikea arvioida, joten yksikössä tulee varautua siihen, että tehtäviä joudutaan jättämään tekemättä syntyvän resurssivajeen vuoksi.

Vuonna 2025 tehtävien säännöllisten tarkastusten määrässä näkyy vuodelta 2024 siirtyvä tarkastusvelka. Käytettävissä olevat resurssit eivät riitä kattamaan koko säännöllisen valvonnan

tarkastustarvetta ja liitteinä (taulukot 10, 12 ja 14) olevissa tarkastustaulukoissa on esitetty sekä toimintatyypeittäin elintarvike- että terveydensuojeluvalvonnan tosiasiallinen riskiperusteinen tarkastustarve sekä arvio resurssien mukaisista tarkastusmääristä.

Eläinlääkäreiden vastuualueet ja työnjako on kuvattu tarkemmin taulukossa 2. Resurssit ovat jakautuneet praktiikkaan (3,4 htv), valvontatehtäviin (1,8 htv) Valvontatehtävistä noin 1,5 htv on eläinsuojeluvalvontaa. Lisäksi hoidetaan eläintautitehtäviä sekä alkutuotannon valvontaa.

Taulukko 2 Eläinlääkäreiden vastuualueet ja työnjako vuonna 2025.

Virka	Praktiikan vastuualue	Työnjako
Johtava kunnaneläinlääkäri	Lammin ja Tuuloksen pitäjät	praktikko, eläinsuojelu- ja eläintautitehtävät
Kunnaneläinlääkäri	Hauhon pitäjä	praktikko, Traces-todistukset
Kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, eläinsuojelutehtävät, eläintaudit, valmiuseläinlääkäri
Kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, alkutuotannon valvonta, TRACES-todistukset, vierasainevalvonta, eläinsuojelutehtävät
Valvontaeläinlääkäri	koko Hämeenlinna ja Hattula	eläinsuojelutehtävät
Määräaikainen kunnaneläinlääkäri	Hattula, Kanta-Hämeenlinna, Kalvolan ja Rengon pitäjät	praktikko, eläinsuojelu- ja eläintautitehtävät, Traces-todistukset

1.5.3 Henkilökunnan pätevyyden ja osaamisen varmistaminen

Ympäristöterveydenhuollon henkilöstö täyttää lainsäädännössä asetetut pätevyysvaatimukset. Terveystarkastajat täyttävät elintarvikelaissa ja terveydensuojelulaissa säädetyt pätevyysvaatimukset. Kunnaneläinlääkäriin ja valvontaeläinlääkäriin tehtäviin voidaan valita vain henkilö, joka on Suomessa laillistettu eläinlääkäri. Sijaisena voidaan käyttää opintojen loppuvaiheessa olevaa opiskelijaa, jolla on maa- ja metsätalousministeriön myöntämä määräaikainen praktiikkaoikeus. Pätevyys ja praktiikkaoikeus tarkistetaan aina rekrytoinnin yhteydessä alkuperäisistä todistuksista, myös sijaisten osalta.

Eläinlääkärille säädösten mukaan kuuluvia tehtäviä eivät tee muut kuin edellä mainitun pätevyyden omaavat henkilöt. Kunnaneläinlääkärit luovuttavat lääkkeet ja tekevät kaikki hoitotoimenpiteet. Valvontatehtäviä ei suorita henkilö, joka on kyseiseen valvontakohteeseen kiinteässä asiakassuhteessa. Jos tällainen valvontatehtävä tulee, se siirretään tehtäväksi toiselle

kunnaneläinlääkärille. Kiireelliset eläintauti- ja eläinsuojelutehtävät kuuluvat kaikille kunnaneläinlääkäreille.

Terveystarkastajien tehtävät on jaettu siten, että osa tekee terveydensuojelulain mukaista valvontaa ja osa elintarvikelain mukaista valvontaa. Tupakkalain mukainen valvonta on jakaantunut sekä elintarvike- että terveydensuojeluvalvojille suoritettavaksi muun valvonnan ohessa. Lakiperusteisen työnjaon lisäksi tarkastajille on osoitettu erityisosaamista vaativia tehtäviä, joiden hallitsemiseksi tarkastajat ovat saaneet syventävää koulutusta. Valvontayksikössä on erityisosaamista seuraaville valvonnan osa-alueille:

- kontaktimateriaalivalvonta
- epidemiaselvitykset
- varautumissuunnittelu
- asunnontarkastukset
- pakkausmerkinnät ja elintarvikeparanteet
- ravintolisät
- sisäilmaan liittyvät ongelmat
- talous- ja uimavesien valvonta

Ammattitaidon ylläpitämiseksi ja erityisosaamisen vahvistamiseksi viranhaltijoille laaditaan vuosittain koulutussuunnitelma. Viranhaltijat pyrkivät valitsemaan yleistä ammattitaitoa ylläpitävien koulutusten lisäksi omaa erikoistumisalaa tukevia koulutuksia tarjonnan mukaan. Valmiuseläinlääkärit osallistuvat aluehallintoviraston määrääminä eläintautivalmiuskoulutukseen vähintään yhtenä päivänä vuodessa. Terveydenhuoltotyön täydennyskoulutus on osa eläinlääkäreiden pakollista ammatillista täydennyskoulutusta. Koko henkilöstön keskimääräinen koulutuspäivien määrä on vuosittain noin 5 päivää/htv. Toteutuneet koulutuspäivät raportoidaan osana valvonnan vuosiyhteenvetoja. Koulutuspäiviä saattaa kertyä enemmän, jos esimerkiksi lainsäädännössä, valvonnan ohjeistuksissa tai tietojärjestelmissä tapahtuu merkittäviä muutoksia. Suuri osa terveystarkastajien koulutuksista on maksuttomia. Uuden henkilön perehdyttäminen sisältyy yksikön toimintajärjestelmään. Perehdyttämisen toteutuminen dokumentoidaan seurantalomakkeelle.

Valvonnan ja muun toiminnan laadun sekä yksikön osaamisen varmistamiseksi ja tukemiseksi tullaan ohjelmakaudella luomaan sisäistä auditointia. Myös käytössä olevat ohjeet tullaan

käymään läpi ja tarkoituksena on myös koota valvontayksikköä ohjaavat ohjeet ja muut vastaavat tiedot laatukäsikirjaksi.

1.5.4 Delegoinnit

Hämeenlinnan kaupungin voimassa olevan hallintosäännön mukaan toimielin voi siirtää päätösvaltaa alaiselleen viranhaltijalle. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille on delegoitu toimivaltaa voimassa olevalla kaupunkirakennelautakunnan päätöksellä. Viranhaltijoille on delegoitu toimivaltaa laajasti lainsäädännön sallimissa rajoissa. [Hallintosääntö ja kaupunkirakennelautakunnan päätökset](#) löytyvät Hämeenlinnan kaupungin verkkosivuilta.

1.5.5 Toimintajärjestelmä

Valvontayksikölle on laadittu toimintajärjestelmä, jonka tarkoitus on, että valvontatoimenpiteet tulevat tehdyiksi samoin menettelyin ja yhteisten käytäntöjen mukaisesti riippumatta siitä kuka toimet suorittaa. Toimintajärjestelmän ohjeet on tallennettu kaupungin intraan.

Toimintajärjestelmään on tallennettu kattavasti tietoa yksikön toiminnasta yleisesti sekä kunkin toimialan substanssiasioista.

1.5.6 Alueellinen yhteistyö, ohjaukseen ja toiminnan kehittäminen

Yhteistyöryhmät on esitetty kootusti liitteessä 1. Valvontayksikkö osallistuu alueelliseen yhteistyöhön muiden Kanta- ja Päijät-Hämeen valvontayksiköiden kanssa. Yhteistyöpalavereja pidetään valvontayksiköiden johtajien kesken säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa, ja niissä käydään keskustelua valvonnan alueellisesta yhtenäistämistä sekä käsitellään muita valvontayksiköiden toimintaan liittyviä asioita. Yhteistyöpalaverissa on syksyllä 2024 sovittu, että vuonna 2025 tullaan perustamaan muiden Kanta- ja Päijät-Hämeen valvontayksiköiden kanssa elintarvikevalvonnalle sekä terveysvalvonnalle yhteistyöryhmät.

ELY-keskus on perustanut alkutuotannon valmiusryhmän, jonka toiminta alkaa joulukuussa 2024. Valmiusryhmän tehtävänä on käsitellä ja vaihtaa tietoa alueen toimijoiden varautumistoiminnasta ja alueellisen varautumisen yhteisistä ajankohtaisista asioista sekä sopia linjauksista yhteistä sitoutumista edellyttävissä asioissa.

Hämeen ELY-keskuksen johdolla on tehty yhteistyötä vesihuollossa. Alueella on toiminut vuodesta 2019 alkaen Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan vesihuollon yhteistyöryhmä. Kanta- ja Päijät-

Hämeen maakuntien alueelle on laadittu vuoteen 2030 ulottuvaa haja-asutuksen vesihuollon strategia. Strategian etenemistä kartoitetaan Etelä-Savon ELY-keskuksen johdolla. Seurantaryhmän palaverieja on kerran vuodessa.

Kanta-Hämeeseen laaditaan koko maakunnan kattava vesihuoltosuunnitelman, joka valmistuu vuoden 2025 lopulla. Suunnitelman tavoitteena on toimia maakunnan yhteisenä vesihuollon kehittämissasiakirjana vuosien 2026–2040 aikana. Suunnitelman laatimisen taustalla on muun muassa kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelman toimeenpano. Kanta-Hämeen vesihuoltosuunnitelman tavoitteena on lisätä vesihuoltoalan sopeutumiskykyä, uudistumista ja muutosten ennakointia. Valmis suunnitelma esittää konkreettisia suosituksia, joilla vaikutetaan kuntien yhteisen vesihuollon kehittymiseen ja yhteistyön syvenemiseen sekä viime kädessä tuetaan asukkaiden ja ympäristön hyvinvointia. Hämeenlinnan kaupunki on nimennyt terveystarkastajan hankkeen työryhmään, joka kokoontuu seitsemän kertaa. Yhteistyöryhmien edustajat on esitetty liitteessä 1.

Aluehallintovirastot toteuttavat kunnallisiin ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköihin suunnattuja arviointi- ja ohjauskäyntejä (AJO-käynti) osana ympäristöterveydenhuollon lakien edellyttämää valvontaa. Aluehallintovirastojen on määrä arvioida kunnallisten valvontayksiköiden valvontasuunnitelmat kunkin valvontaohjelmakauden kuluessa ja toteuttaa jokaiseen valvontayksikköön ainakin yksi AJO-käynti. Ohjelmakaudella 2020–2024 AJO-käyntejä ei toteutettu. Edellisellä ohjelmakaudella 2024 Aluehallintovirastot vertasivat Vati-järjestelmässä olevia valvontayksiköiden tarkastustietoja valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa oleviin kohdetyyppikohtaisiin tarkastustiheystiheysteihin, joista on mahdollista poiketa kohdekohtaiseen riskinarviointiin pohjaten. Lisäksi aluehallintovirastot tarkastivat, onko talousvettä toimittavien laitosten vedenjakelualueilla tarkastettu varautumiseen liittyviä asioita kertaakaan viimeisen viiden vuoden aikana.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto toteutti valvontayksikköön edellisen kerran AJO-käynnin syksyllä 2018, mikä kohdistui terveydensuojeluun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvontaan ja eläinlääkäripalveluiden toimeenpanoon sekä tupakkavalvontaan. Elintarvikevalvonnan AJO-käynnin osuus suoritettiin vuonna 2016. AJO-käynneillä havaittujen korjaus- ja kehityskohteiden

johdosta ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin, viedään tarvittaessa lautakuntaan tiedoksi ja huomioidaan valvontasuunnitelman päivityksessä.

Terveysvalvonnan asioita käsitellään viikoittain pidettävissä yksikköpalavereissa kesäaikaa lukuun ottamatta. Tarvittaessa elintarvikevalvonnan ja terveydensuojelun tiimit tapaavat erikseen, mikäli käsiteltävänä on sellaisia asioita, jotka koskevat vain toista tiimiä. Myös eläinlääkärit kokoontuvat säännöllisesti kuukausittain kesäkautta lukuun ottamatta. Kaupunkirakennetoimialalla järjestetään työpaikkakokouksia, joissa käsitellään koko toimialaan liittyviä ajankohtaisia asioita.

Viranomaispalveluiden tulosaluekokouksia on vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Yhteistyötä rakennusvalvonnan kanssa on tiivistetty edellisen ohjelmakauden aikana ja yhteistyötä on tarkoitus vahvistaa järjestämällä yhteisiä tapaamisia myös jatkossa. Kaupungin ulkopuolisista viranomaisista yhteistyötä on alettu kehittää poliisin kanssa, ja tarkoituksena on luoda toimivat yhteistyökäytännöt myös pelastuslaitoksen kanssa. Yhteistyö poliisin kanssa tukee valtakunnallista elintarvikevalvonnan painopistettä rikollisuuden torjunnasta. Vuonna 2024 on myös kehitetty valvontayksikön ja Hattulan kunnan välistä yhteistyötä. Valvontakaudella on tarkoitus pitää Hattulan kunnan edustajien kanssa 1–2 kertaa vuodessa yhteispalaveri Hattulan kunnan edustajien sekä Hämeenlinnan ympäristöterveydenhuollon ja ympäristönsuojelun kanssa.

Jätelaki (714/2021, 118 a §) velvoittaa elintarvikealan toimijoita pitämään kirjaa toiminnassaan syntyvien jätteiden määrästä ja niiden käsittelystä. Elintarvikevalvontaviranomaisella ei ole jätelainsäädännön valvonnassa toimivaltaa, mutta elintarvikelain 83 §:n mukaan on valvontaviranomaisen annettava pyynnöstä virka-apua jätelain kirjanpitovelvollisuuden valvonnassa. Käytännössä elintarvikevalvonnan tarkastusten yhteydessä voidaan tarkistaa, onko kirjanpitoa tehty. Mahdollisista laiminlyönneistä ilmoitetaan jätehuoltoviranomaiselle.

1.6 Valvonta

1.6.1 Tietojärjestelmät

Valvontayksiköllä on käytössään vuonna 2019 käyttöön otettu valtakunnallinen, Ruokaviraston ylläpitämä valvontatietojärjestelmä (Vati, ympäristöterveydenhuollon keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä). Vati-järjestelmä on selainpohjainen, mikä muun muassa helpottaa ohjelman käyttöä etätöissä. Valvontatietojärjestelmään tallennetaan valvontakohteet ja -

tapahtumat keskusvirastojen ohjeistuksen mukaisesti. Ohjelma ohjaa kirjaamaan tietyt tapahtumat määrättyllä tavalla, mikä vähentää kirjaamistapojen vaihtelua tarkastajien välillä. Järjestelmä helpottaa myös työn suunnittelua, koska siinä on ominaisuus, joka järjestää valvontakohteet joko järjestelmän automaattisesti luoman tarkastustarpeen tai kunnan syöttämän tarkastustarpeen mukaiseen työjonoon viimeisen suunnitelman mukaisen tarkastuksen perusteella. Lisäksi se on rakennettu vastaamaan nykyisiä raportointitarpeita. Vati-järjestelmä on kaikkien ympäristöterveydenhuollon viranomaisten yhteiskäytössä oleva palvelukokonaisuus, mikä vähentää tiedonsiirron tarvetta eri järjestelmien välillä. Vati-järjestelmän rekisteriseloste (tietosuojailmoitus) on tallennettu Ruokaviraston verkkosivuille.

Ruokavirasto järjestää säännöllisesti etäyhteyksillä keskustelutilaisuuksia, joissa käydään läpi Vatin käyttöön liittyviä asioita sekä kehitystarpeita. Keskusvirastot keräävät tietoa valvontayksiköistä Vati-järjestelmän kautta ja tavoitteena on, että keskusvirastot saavat kaikki tarvitsemansa valvontatiedot keskitetystä järjestelmästä. Myös yleisten uimarantojen vesinäytetulokset raportoidaan Vatin kautta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (jäljempänä THL) saa Vati-järjestelmästä juomavesidirektiivin edellyttämät raportit toimitettavaksi edelleen Euroopan komissiolle. Tuloksia on siirtynyt valtakunnalliseen vesi.fi-palveluun ja kuluttajat ovat pystyneet hakemaan joitain oman vedenjakelualueensa veden laatutietoja vesi.fi-palvelusta.

Vuonna 2021 otettiin käyttöön sähköinen asiointipalvelu Ilppa, jossa asiakkaat voivat tehdä terveydensuojelu- ja elintarvikelain mukaisia ilmoituksia uusista kohteista ja ilmoittaa toiminnassa tapahtuneista muutoksista sekä ilmoittaa toiminnan lopettamisesta. Sähköisessä asiointipalvelussa asiakkaat voivat myös tarkastella omia, Vatiin tallennettuja kohdetietojaan. Mahdollisuus tarkastaa omat tiedot tukee valvonnan perusmaksujen määräytymistä asianmukaisesti. Toimijat voivat näin oma-aloitteisesti selvittää, minkälaisista toiminnoista heitä tullaan laskuttamaan ja voivat tarvittaessa ilmoittaa viranomaiselle, mikäli tiedot ovat virheelliset tai eivät ole ajan tasalla.

Kaikista toiminnoista ei ole mahdollista tehdä ilmoitusta ilppa-palvelussa. Tällaisia toimintoja ovat muun muassa ilmoituksenvaraiset talousvettä toimittavat laitokset sekä alkutuotantopaikat. Ilpassa ei myöskään voi jättää hakemuksia hyväksymistä edellyttävistä toiminnoista. Tällaisia ovat muun muassa tietyt talousvettä toimittavat laitokset sekä eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevät elintarvikehuoneistot.

Ruokamyrkytys- ja haittailmoitukset voidaan tehdä ilppa-palvelun kautta SaHa-ilmoituksina (Sairastumis- ja haittaepäilyilmoitus). Palvelun kautta sekä kuluttaja että kohde voivat tehdä ilmoituksen ilman kirjautumista. Ilmoitus siirtyy Vatiin käsiteltäväksi. Valvojat kirjaavat myös puhelimella tai sähköpostilla tulevat ilmoitukset SaHa-tapahtumiksi, koska näillä tapahtumilla on rajoitetut käyttöoikeudet, ja niihin voidaan kirjata myös salassa pidettäviä tietoja.

Tapahtumatyyppien muutos on vaikuttanut ruokamyrkytyspäilyilmoitusten raportoitaviin määriin.

Valvontatietojärjestelmän lisäksi ympäristöterveydenhuollossa käytetään tavanomaisia Hämeenlinnan kaupungin henkilöstö- ja taloushallinnon ohjelmistoja. Opus-järjestelmän käyttöönotto lisäsi asioiden ja asiakirjojen kirjaus- ja tallennustarvetta, koska työn sujuvuuden ja tilastoinnin vuoksi asioita ja asiakirjoja joudutaan tallentamaan myös omaan tietojärjestelmään. Päätökset ja esityslistat valmistellaan Valmu-ohjelmassa. Rekisteriselosteet kaupunkirakenteen ylläpitämistä rekistereistä on tallennettu verkkoasemalle. Verkkoaseman osoite löytyy intranetistä.

Eläinlääkintähuollossa käytetään kunnan- ja virkaeläinlääkärin työssä tarpeellisia valtakunnallisia rekistereitä, joihin käyttöoikeuksia haetaan ns. Pääsynhallinnan kautta. Eläinlääkintähuolto selvittää mahdollisuutta siirtyä dokumentoimaan viranomaisvalvonnan toimet Trimble locus cloud ohjelmaan. Tarkastaja-ohjelmasta luovutaan Trimble locus ohjelmaan siirryttäessä. Trimble locus cloud on selainpohjainen. Järjestelmä helpottaa myös työn suunnittelua, koska siinä on ominaisuus, joka järjestää valvontakohteet kartalle sekä ilmoittaa tarkastustarpeen ajankohdista muistutuksina. Ohjelman kehittämistyö on vielä kesken. Maitotilojen hygieniatarkastukset raportoidaan Vati-sovellukseen. Molemmilla kunnaneläinlääkärien yhteisvastaanotoilla on käytössä kaupungin hankkima KliniQ-ohjelma.

1.6.2 Valvonnan maksullisuus

Toimijoilta peritään suunnitelman mukaisesta suoriteperusteisesta valvonnasta ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukainen maksu. Maksu perustuu pääsääntöisesti käytettyyn työaikaan lukuun ottamatta tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyynnin sekä nikotiinivalmisteiden myynnin valvontaa, joista peritään vuosimaksu, jonka ei tarvitse perustua valvonnan todellisiin kustannuksiin. Suoriteperusteisessa laskutuksessa ohjeellisia tarkastusaikoina käytetään keskusvirastojen riskiluokitusohjeissa annettuja aikoja. Näistä voidaan kuitenkin perustellusta syystä poiketa.

Valvontasuunnitelman mukaisiksi tarkastuksiksi luetaan ennalta suunniteltujen tarkastusten lisäksi ennalta suunniteltujen tarkastusten seurantatarkastukset sekä valvontasuunnitelmaan sisältyvät projektitarkastukset. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi myös muista toimenpiteistä voidaan periä maksu. Tällaisia ovat esimerkiksi hakemusten ja ilmoitusten käsittely sekä määräysten tai kehotusten noudattamisen varmistamiseksi tehtävä valvonta.

Vuoden 2022 alussa tuli voimaan sekä elintarvikelain että terveydensuojelulain mukaisten valvontakohteiden vuosittainen perusmaksu, joka on 150 €. Perusmaksu peritään tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikilta rekisteröidyiltä ja hyväksytyiltä valvontakohteilta. Elintarvikelain mukaisista suunnitelmallisista näytteenotoista ei peritä näytteenottokustannuksia, vaan ne sisältyvät perusmaksuun. Elintarvikelain mukaisten valvontakohteiden lopetusilmoitusten käsittely on maksullista. Poiketen elintarvikelaista, terveydensuojelulain mukaisten valvontakohteiden lopetusilmoitukset eivät ole maksullisia.

Maksut ja maksuperusteet on esitetty Hämeenlinnan kaupungin [ympäristöterveydenhuollon taksassa](#). Maksutaksa on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 21.3.2022 (§ 37), ja taksa on tullut voimaan 1.4.2022. Taksa on tarkoitus uudistaa vuonna 2025.

1.6.3 Hallinnolliset pakkokeinot

Kunnan valvontaviranomaisella on oikeus käyttää määräyksiä, kieltoja ja muita hallinnollisia pakkokeinoja, mikäli ne ovat välttämättömiä toiminnassa havaittujen terveyshaittaa tai -vaaraa aiheuttavien epäkohtien poistamiseksi. Pakkokeinoista säädetään kussakin ympäristöterveydenhuollon toimialan laissa. Terveydensuojelulaissa kunnan antamista kielloista ja määräyksistä säädetään 51 §:ssä ja sen tehostamiseksi asetettavasta uhkasakosta sekä teettämis- ja keskeyttämisuhasta 53 §:ssä. Elintarvikelain mukaiset, kunnan käytettävissä olevat pakkokeinot on kuvattu lain 9 luvun pykälissä 55–61 ja 66 sekä määräyksen tai kiellon tehostamiseksi asetettava uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka pykälässä 68. Kunnan käytettävänä pakkokeinona on elintarvikelain 67 §:ssä kuvattu elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu. Sanktio on suuruudeltaan 300–5000 €, ja sen on tarkoitus ennaltaehkäistä elintarvikemääräysten vastaista toimintaa ja toisaalta nopeasti ja tehokkaasti estää sen jatkaminen.

Tupakkalain mukaisesti kunnallisella valvontaviranomaisella on käytettävissään 96 §:n mukainen kunnan kiello, 97 §:n mukainen vähittäismyyntiluvan peruuttaminen sekä 105 §:n mukainen uhkasakko ja teettämisuhka edellä mainittujen pakkokeinojen tehostamiseksi.

Yksikön toimintajärjestelmässä on terveydensuojelulain mukaisten pakkokeinojen käytöstä yleinen ohje ja elintarvikelain mukaisista pakkokeinoista on yksityiskohtaisempaa ohjeistusta.

Ruokavirasto on laatinut [ohjeen hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä](#) (3761/04.02.00.01/2020/3). Oiva-järjestelmä on yhtenäistänyt tulkintaa pakkokeinoihin ryhtymisen rajasta.

Pakkokeinojen käyttöä on delegoitu viranhaltijoille Hämeenlinnan kaupungin kaupunkirakennelautakunnan päätöksen mukaisesti. Pakkokeinot on delegoitu laajamittaisesti viranhaltijoille, mutta uhkasakko ja teettämisuhka ovat uhkasakkolain (1113/1990) mukaan viranomaisen asetettavia. Ennen pakkokeinoihin ryhtymistä viranhaltijat käyvät tapauksen läpi terveystalouden kanssa.

1.7 Laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat

Elintarvikelaki, terveydensuojelulaki ja tupakkalaki edellyttävät, että valvonta tukeutuu hyväksytyihin laboratorioihin. Hämeenlinnan kaupungin ympäristöterveydenhuolto käyttää valvonnassaan KVVY Tutkimus Oy:n laboratoriota, jonka Ruokavirasto on hyväksynyt elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaiseksi laboratorioksi. KVVY Tutkimus Oy:llä on toimipiste Hämeenlinnassa (Tavastlab), joka toimii lähinnä näytteiden vastaanottopisteenä. Suurin osa näytteistä lähetetään analysoitavaksi yrityksen muihin toimipisteisiin. Laboratorio lähettää näytteitä tarvittaessa myös muualle, kuten Ruokaviraston laboratorioon tutkittavaksi. Lista hyväksytyistä laboratorioista on Ruokaviraston verkkosivuilla.

Valvontayksiköllä on laboratorion yhteystiedot, mistä henkilökunta on tavoitettavissa myös virkajan ulkopuolella, ja tarvittaessa kiireelliset laboratoriopalvelut ovat saatavilla myös päivystysluontoisesti. Talousveden häiriötilanteisiin liittyvät käytännöt on kuvattu tarkemmin kunnan talousveden häiriötilannesuunnitelmassa. KVVY Tutkimus Oy on hyväksynyt suunnitelmaan kirjatut käytännöt.

Sisäilmaselvityksissä kiinteistöstä vastaava taho pääsääntöisesti teettää tarvittavat tutkimukset. Valvontayksikkö voi käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita valvonnassaan. Jos ulkopuolisia asiantuntijoita tullaan käyttämään, asiantuntijan valinnassa huomioidaan vaatimukset, jotka on esitetty toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa. Esimerkiksi meluhaitan aiheuttaman terveyshaittaepäilyn selvittämiseksi voidaan tarpeen mukaan käyttää ulkopuolista asiantuntijaa äänitasomittausten toteutuksessa.

1.8 Viestintä

Ympäristöpalveluiden toimintajärjestelmässä on kuvaus yksikön viestinnästä. Viestintä voi olla sisäistä, ulkoista tai sidosryhmien ja yhteistyökumppanien välistä. Tehokkaalla viestinnällä pyritään parantamaan valvonnan läpinäkyvyyttä, mutta viestintävelvoite tulee myös lainsäädännöstä. Kunnan asukkaille tapahtuvasta viestinnästä säädetään kuntalaissa (410/2015), ja laissa viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) säädetään oikeudesta saada tietoa viranomaisten julkisista asiakirjoista. Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännöstä tulee velvoite neuvoa ja tiedottaa toimijoita sekä kuntalaisia. Viestintä on yksi tapa täyttää tätä velvoitetta.

Aktiivisella viestinnän kehittämisellä pyritään parantamaan yhteistyötä erityisesti toimijoiden ja muiden vastaavien yhteistyötahojen kanssa. Valvontayksikkö on pyrkinyt lisäämään tiedottamista toimijoille. Valvontayksikkö tiedottaa kaupungin verkkosivuilla ympäristöterveydenhuoltoa koskevista ajankohtaisista asioista. Tiedotteita voidaan jakaa myös medialle, ja media julkaisee tiedotteita kiinnostaviksi arvioimistaan asioista. Normaaliajan viestintää on kuvattu tarkemmin kaupungin intranettiin tallennetussa ympäristöpalveluiden viestintäsuunnitelmassa.

Tiedotettavista aiheista kootaan tiedottamisen vuosikello, ja tiedottamista toteutetaan vuosikellon mukaisesti. Lisäksi tietoisuutta terveysvalvonnasta on suunniteltu lisättävän osallistumalla johonkin tapahtumaan, mihin osallistuu suuri joukko kuntalaisia ja toimijoiden edustajia.

Valvontayksikön viranhaltijat ovat osallistuneet saavutettavuuskoulutuksiin, ja yksikön julkaisemat uudet dokumentit tehdään saavutettaviksi ja vanhoja dokumentteja muutetaan saavutettaviksi sitä mukaa kuin niitä päivitetään.

Erilaisia kriisitilanteita varten Hämeenlinnan kaupunki on laatinut erillisen kaikkia toimialoja koskevan kriisiviestintäsuunnitelman, joka on osa varautumissuunnitelmaa, eikä täten julkinen.

Valvontayksikkö noudattaa kriisiviestintäsuunnitelmaa, mutta sen lisäksi on tarkennettuja viestintäohjeita esimerkiksi elintarvike- ja talousvesivälitteisten epidemioiden varalle.

Eläintautitilanteessa viestinnästä vastaa ensisijaisesti aluehallintovirasto.

1.9 Häiriötilanteisiin varautuminen ja epidemioiden selvitystyö

Terveystieteidenlaki ja elintarvikelaki velvoittavat valvontayksiköitä laatimaan häiriötilanteisiin varautumista koskevan suunnitelman. Valvontayksikön varautumissuunnitelma sisältää ympäristöterveydenhuollon häiriötilanteet. Kaikki ajantasainen varautumissuunnitteluun liittyvä materiaali on tulostettuna sähkö- ja tietojärjestelmäkatkosten, ym. häiriöiden varalle.

Valtioneuvoston asetuksella (1365/2011) säädetään elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä. Valvontayksikön varautumissuunnitelmassa on kuvattu toiminta elintarvike- ja vesivälitteisissä epidemiatilanteissa. Epidemiatilanteita varten on laadittu runsaasti yksityiskohtaista ohjeistusta, jotka on tallennettu toimintajärjestelmään omalle sivustolle (Elintarvike- ja vesivälitteiset epidemiat). Ruokavirasto on laatinut [ohjeen terveysvaaratilanteiden varalle](#) (4186/04.02.00.01/2020/2). Yhteistoiminta-alueella toimii epidemiaselvitystyöryhmä, jonka kokoonpano, vastuut ja yhteystiedot löytyvät toimintajärjestelmästä. Tavoitteena on, että epidemiaselvitystyöryhmä kokoontuu vuosittain ympäristöjohtajan kokoonkutsumana. Elintarvike-, talousvesi- ja uimavesivälitteisistä epidemioista tehdään ilmoitus Ruokaviraston ja THL:n yhteiseen ruokamyrkytysepidemiarekisteritietojärjestelmään (RYMY-tietojärjestelmä). Jokaisesta epidemia-ilmoituksesta laaditaan selvitystyön päätyttyä RYMY-järjestelmään selvitys-ilmoitus kolmen kuukauden kuluessa epidemiasta.

Talousvesivälitteisten epidemioiden selvittelylle on laadittu ohjeet ja selvittelyssä tehdään yhteistyötä sen vesilaitoksen kanssa, jonka alueella epidemiaepäily on havaittu.

Talousvesiasetuksen 1352/2015 mukainen kunnan talousveden häiriötilannetilannesuunnitelma on valmistunut vuonna 2017 ja se on viety tiedoksi ympäristö- ja rakennuslautakuntaan.

Suunnitelman valmistelussa on tehty yhteistyötä Kanta- ja Päijät-Hämeen terveysvalvontojen, Kanta-Hämeen pelastuslaitoksen, Etelä-Suomen aluehallintoviraston, Hämeen Ely-keskuksen, Tampereen kaupungin terveysvalvonnan ja alueen talousvettä toimittavien laitosten kanssa.

Talousveden häiriötilannetilannesuunnitelma päivitetään vuosittain ja päivitykseen tarvittava aika otetaan huomioon ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmaa laadittaessa. Talousvettä

toimittavien laitosten tarkastuksilla ja häiriötilanneharjoituksissa verrataan Hämeenlinnan kaupungin ja laitosten häiriötilannesuunnitelmia sekä sovitetaan yhteen toimintatapoja.

Talousveden häiriötilanteet tulevat viranomaispalveluiden tietoon poikkeavina näytetuloksina tai talousvettä toimittavien laitosten, viranomaisten tai kuluttajien yhteydenottoina. Tilanteissa toimitaan talousveden häiriötilannetilannesuunnitelmaan laadittujen toimintakorttien mukaisesti. Tilannearvion jälkeen päätetään mahdolliset toimenpiteet. Toimenpiteet aloitetaan välittömästi, jos kyseessä on talousveden mikrobiologinen saastuminen tai muu tilanne, jonka voidaan arvioida aiheuttavan talousveden kuluttajille terveyshaittaa. Tilanteesta informoidaan talousvettä toimittavaa laitosta, epidemioiden selvitystyöryhmää, kuluttajia sekä tarvittaessa Hämeenlinnan ja Hattulan johtoryhmiä. Terveysvalvonta päättää muun muassa desinfioidin aloittamisesta, keittokehotuksen antamisesta ja arvioi tehtyjen toimenpiteiden riittävyyttä yhteistyössä epidemioiden selvitystyöryhmän kanssa. Ympäristöjohtaja tai epidemioiden selvitystyöryhmä päättävät määräysten purkamisesta, kun tilanteen normalisoituminen on varmistettu riittävällä näytteenotolla. Häiriötilanteen kaikissa vaiheissa viestitään aktiivisesti. Häiriötilanteesta laaditaan selvitysilmoitus, jonka kautta tieto välittyy terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle sekä Etelä-Suomen aluehallintovirastoille. Talousveden häiriötilanteen jälkeen arvioidaan olemassa olevat suunnitelmat, joita päivitetään tarvittaessa.

Ympäristöterveydenhuollon varautumissuunnitelmien päivitys aloitettiin vuonna 2022 osana kaupunkirakennetoimialan varautumisen päivitystä. Varautumista on ylläpidettävä jatkuvasti ja aiempien häiriötilanteiden oppeja on tärkeä hyödyntää. Ympäristöterveydenhuollon varautumisessa hyödynnetään myös paikkatietoja. Varautuminen on yksi ohjelmakauden 2025–2028 teemoista. Suunnitelmia tullaan päivittämään edelleen ohjelmakauden aikana ja yhteensovittamaan Hämeen hyvinvointialueen varautumisen kanssa. Eläinlääkintähuollon erityistilannevalmius on selostettu [luvussa 5.1.4](#). Talousarviossa ei ole erikseen varattu määrärahoja häiriötilanteita varten, mutta tarvittaessa näytetutkimusten aiheuttamat kustannukset pystytään kattamaan.

2 Elintarvikevalvontasuunnitelma

Kunnan elintarvikevalvontasuunnitelma on laadittu siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaa kuluttajaa taloudellisilta tappioilta. Elintarvikevalvontasuunnitelma sisältää rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarviketoimintojen säännöllisen valvonnan, kontaktimateriaalivalvonnan sekä alkutuotantopaikkojen valvonnan. Ruokavirasto ohjaa kunnallista elintarvikevalvontaa.

Ruokaviraston laatima Elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU) tulee ottaa huomioon kunnan elintarvikevalvontasuunnitelman laatimisessa. VASU on laadittu koko elintarvikeketjulle, ja se koskee useita eri viranomaisia, joten sen ohjaava vaikutus ei ole yhtä selkeä kuin muissa toimialakohtaisissa valvontaohjelmissa. Ruokavirasto on julkaissut syyskuussa 2021 ohjeen kunnan elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Ohje on otettu huomioon tätä suunnitelmaa laadittaessa.

Ruokavirasto on laatinut kunnallisten viranhaltijoiden toiminnan ohjaamiseksi lukuisia ohjeita, jotka sisältävät keskusviraston näkemyksiä lainsäädännön tulkinnoista. Ohjeilla pyritään helpottamaan lainsäädännön tulkintaa ja yhtenäistämään valvontaa valtakunnallisesti. Ohjeet ovat Ruokaviraston verkkosivuilla myös toimijoiden käytettävissä. Näiden lisäksi Pikanttiin (Ruokaviraston ekstranet) on tallennettu viranomaiskäyttöön laadittuja malliasiakirjoja ja muuta valvontaa ohjaavaa aineistoa. Valvontayksikön omat ohjeet muun muassa ilmoitusten ja hakemusten käsittelystä on tallennettu yksikön toimintajärjestelmään.

2.1 Rekisteröity elintarviketoiminta ja hyväksytyt elintarvikehuoneisto

Valtaosa elintarvikevalvonnan piiriin kuuluvista huoneistoista on rekisteröityjä elintarviketoimintoja (ent. ilmoitettu elintarvikehuoneisto). Tällaisia ovat esimerkiksi myymälät, tukut, ravintolat ja muut tarjoilupaikat, sekä muita kuin eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevät valmistuspaikat. Hyväksynnän vaativia huoneistoja ovat eläinperäisiä elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä käsittelevät huoneistot eli hyväksytyt elintarvikehuoneistot (ent. laitokset). Ilmoitus- ja hakemuskäsittely on ohjeistettu yksikön toimintajärjestelmässä. Huoneistoja hyväksyttäessä huomioidaan myös Ruokaviraston laatima ohjeistus. Rekisteröityjen toimintojen

vaatimusten soveltamista ohjeistetaan Ruokaviraston [ohjeessa rekisteröidyn elintarviketoiminnan elintarvikehygieniasta](#) (980/04.02.00.01/2022/2).

Keskitetty elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toiminta on yhä yleistävämpi toimintamuoto. Tämä aiheuttaa usein epäselvyyksiä, mikä valvontayksikkö vastaa toiminnan rekisteröinnistä ja valvonnasta, ja miten valvontaa tulisi suorittaa. Ruokavirasto on laatimassa ohjetta keskitetyn elintarvike- ja kontaktimateriaalialan rekisteröinnistä ja valvonnasta. Ohjeen odotetaan selkeyttävän kyseisten toimintojen valvontaa.

Hyväksytyihin elintarvikehuoneistoihin tehdään tarkastus ennen huoneiston hyväksymistä ja toiminnan aloittamista, mutta rekisteröidyt toiminnot tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista ainoastaan silloin, kun ilmoituksen tai muun seikan perusteella on syytä epäillä, että elintarviketurvallisuus saattaa vaarantua. Näin ollen edellytysten täyttymistä päästään yleensä arvioimaan vasta toiminnan alettua, ensimmäisellä suunnitelman mukaisella tarkastuksella.

Toimijan on tehtävä valvontaviranomaiselle ilmoitus toiminnan keskeyttämisestä, lopettamisesta ja toiminnan olennaisesta muutoksesta. Elintarvikelaissa ei ole enää käsitettä toiminnanharjoittajan vaihtumisesta, vaan aina uuden toimijan aloittaessa toimintansa elintarvikehuoneistossa, mielletään toiminta uudeksi elintarviketoiminnaksi. Toiminnan keskeytysilmoitus on maksuton, mutta lopetusilmoituksesta peritään taksan mukainen maksu.

Hyvin pienimuotoiset ja vähäriskiksi arvioidut elintarvikehuoneistot eivät kuulu rekisteröintivelvoitteen piiriin. Ruokaviraston tulkinnan mukaan rekisteröintivelvoite ei koske muun muassa pieniä kodinomaisia valmistuskeittiöitä kuten perhekotien keittiöitä, joissa asukkaat osallistuvat asuintiloihin kuuluvassa keittiössä ruoan valmistukseen. Ruokaviraston tulkinnasta poiketen tarjoilukeittiöistä jätetään ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle pienet päiväkotien ja palvelukotien ryhmäkeittiöt tai vastaavat, joihin ruoka toimitetaan kohteen välittömästä läheisyydestä joko saman toimijan keittiöltä tai laajamittaista keskuskeittiötoimintaa harjoittavan toimijan keittiöltä. Elintarvikehuoneiston jättäminen ilmoitusmenettelyn ulkopuolelle arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Perusmaksun käyttöönotto on johtanut entistä tarkempaan arviointitarpeeseen toiminnan rekisteröintivelvollisuudesta. Ruokavirasto on julkaissut verkkosivuillaan [ohjeen](#)

[rekisteröintivelvoitteen piiriin kuulumisen arvioimiseksi](#) (836/04.02.00.01/2022/3).

Rekisteröintivelvoitteen ulkopuolelle on jätetty vähäriskinen toiminta, jonka ei katsota olevan elinkeinon harjoittamista. Uuden elintarvikelain perusteluissa elinkeinon harjoittamisen liikevaihtorajaksi on linjattu 15 000 €. Lisäksi Ruokavirasto on linjannut, että pop up -toimintaa, eli satunnaista ruoan valmistusta ilman rekisteröityä elintarvikehuoneistoa, voivat yksityishenkilöiden lisäksi jatkossa harjoittaa myös yrittäjät. Ruokavirasto on antanut tarkempia ohjeita pop up -toiminnasta.

2.1.1 Kotirauhan piiriin kuuluva elintarvikehuoneisto

Rekisteröity elintarviketoiminta on mahdollista perustaa myös kotiin. Kotirauhan piirissä sijaitsevan huoneiston ja sen toiminnan vaatimuksiin sovelletaan lainsäädäntöä kuten muihinkin rekisteröityihin toimintoihin. Valvonta-asetus (EU 625/2017) edellyttää, että valvontaviranomaisella on oikeudelliset menettelyt, joilla varmistetaan, että henkilöstöllä on pääsy toimijoiden tiloihin ja mahdollisuus tutustua näiden hallussaan pitämiin asiakirjoihin, jotta se voi suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti. Näin ollen kotirauhan piiriin kuuluviin huoneistoihin tehdään tarkastuksia kuten muihinkin huoneistoihin ja tarkastuksista muodostuu Oiva-raportti.

2.2 Kontaktimateriaalitoimijat

Kontaktimateriaaleilla tarkoitetaan elintarvikkeen kanssa kosketuksiin joutuvia materiaaleja, muun muassa astioita, pakkausmateriaaleja, työvälineitä ja laitteita. Kontaktimateriaalialan toimijoita ovat valmistajat, maahantuojat ja markkinoijat. Kontaktimateriaalivalvontaa suoritetaan myös elintarvikehuoneistoissa osana suunnitelmallista valvontaa, mutta näitä kohteita ei rekisteröidä erikseen kontaktimateriaalialan toimijoiksi.

Kontaktimateriaalialan toimijat tekevät valvontaviranomaiselle toiminnastaan ilmoituksen ja kohde merkitään valvontatietojärjestelmään. Kohteisiin tehdään riskinarvioinnin mukaisesti valvontakäyntejä hyödyntäen Ruokaviraston laatimaa [kontaktimateriaalien valvontaohjetta](#) (4217/04.02.00.01/2021/9). Ruokavirasto on julkaissut runsaasti myös muuta kontaktimateriaaleihin liittyvää aineistoa. Kontaktimateriaalitoimijoiden tarkastusten tulokset tallennetaan valvontatietojärjestelmään samoin kuin elintarvikevalvontakohteiden, mutta kontaktimateriaalitoimijoiden tarkastuksista ei muodostu julkista Oiva-raporttia.

Vatissa kontaktimateriaalitoimijat luokitellaan kolmeen eri toimintatyyppiin: valmistus ja jatkojalostus, maahantuonti sekä jakelu tai markkinointi. [Elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittämisohjeessa](#) (1028/04.02.00.01/2022/5) kontaktimateriaalitoimijat on jaettu kolmeen eri kokoluokkaan ja kahteen toimintaluokkaan, joiden tarkastustiheydet vaihtelevat välillä 0,35–1 krt/vuosi.

2.3 Alkutuotanto

Alkutuotantopaikat kuuluvat elintarvikevalvonnan piiriin ja toimijoille on asetettu lainsäädännössä rekisteröitymisvelvoite, joka koskee eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikkia alkutuotannon toimijoita. Alkutuotantopaikkojen valvonnassa ja valvontatarpeen määrittämisessä käytetään apuna Ruokaviraston [ohjetta alkutuotannon elintarvikevalvonnasta ja riskinarvioinnista](#) (242/04.02.00.01/2023). Tarkastuslomakkeen käyttöä varten on laadittu erilliset arviointiohjeet, jotka löytyvät Ruokaviraston verkkosivuilta, ja ovat siellä myös toimijoiden käytettävissä. Alkutuotannon kohteita on paljon, mutta tarkastustarve vähäinen. Vähäriskisimpiin alkutuotantopaikkoihin ei kohdisteta suunnitelmallista valvontaa, vaan kohteita valvotaan tarvittaessa.

Maidon- ja munantuotantotilojen valvontaa jatketaan suunnitelmallisesti niin, että tehtävä on osoitettu yhdelle praktikolle. Vuonna 2025 suunnitellaan maidontuotantotiloille tehtäväksi neljä tarkastusta ja munantuotantotiloille kaksi tarkastusta, jotka molemmat ovat ensisijaisesti salmonellavalvontaan liittyviä tarkastuksia.

2.4 Sisämarkkinatuonti (ent. ensisaapumisvalvonta)

Ensaapumisvalvonnalla tarkoitettiin muista EU-maista Suomeen toimitettavien eläimistä saatavien elintarvikkeiden elintarvikevalvontaa. Ensaapumisvalvonnan tarkoituksena on turvata kyseisten elintarvikkeiden hygieeninen laatu sekä estää eläintautien leviäminen niiden välityksellä.

Ensaapumisvalvonnan järjestäminen oli aiemmin Ruokaviraston vastuulla, mutta vuonna 2020 voimaan tulleella elintarvikelain muutoksella ensisaapumisvalvonta osoitettiin kuntien tehtäväksi ja ensisaapumisvalvonta -termistä luovuttiin ja otettiin käyttöön käsite ”eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti”. Nykyisin sisämarkkinatuonti kuuluu osaksi Oiva-valvontaa.

Sisämarkkinatuonti työllistää paitsi kiinteiden elintarvikehuoneistojen valvonnassa, myös ulkomyyntitapahtumissa, joissa useat toimijat harjoittavat sisämarkkinatuontia.

Ruokavirasto on antanut määräyksen 8/2021, joka koskee tiettyjen eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonti-ilmoituksia. Määräyksessä on mainittu eläinperäisten elintarvikkeiden osalta toimijat, joiden tulee tehdä sisämarkkinatuonti-ilmoitus. Ilmoituksen voi tehdä käyttäen sähköistä ilmoitusjärjestelmää tai lomaketta. Maahantuojien valvonnassa on tiettyjä haasteita, koska usein maahantuontitoiminta ja elintarvikkeiden varastointi tapahtuvat eri valvontayksiköiden alueilla. Ruokavirasto on työstämässä ohjetta eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvontaan. Eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvontaohje tullaan pilotoimaan ennen sen käyttöönottoa. Ohje tullaan julkaisemaan Ruokaviraston ekstranetissä, ja halutessaan kunnat voivat osallistua pilottiin.

2.5 Tilapäistapahtumat ja liikkuvat elintarvikehuoneistot

Tapahtumajärjestäjältä pyydetään ilmoitus suuresta yleisötilaisuudesta ja listaus tapahtumaan osallistuvista elintarvikemyyjistä. Tämän lisäksi yksittäiset elintarvikemyyjät tiedottavat itse omasta tulostaan joko sähköisellä ilmoituslomakkeella, vapaamuotoisella sähköpostilla tai muulla vastaavalla tavalla. Koska tapahtumat ajoittuvat useimmiten viikonlopuille, on valvontaa varten laadittu kiertävä tarkastusvuorolista. Tapahtumien valvonnan hoitaa valvontavuorossa oleva tarkastaja. Tilapäistapahtumia valvotaan riskiperusteisesti valvontavuorossa olevan terveystarkastajan arvion mukaan.

Suuri osa tilapäistapahtumista toistuu vuosittain ja tapahtumiin saapuvat samat toimijat. Tämä helpottaa riskinarviointia ja valvontaa voidaan kohdistaa niihin toimijoihin, joiden toiminnassa on havaittu puutteita. Liikkuvat elintarvikehuoneistot tekevät rekisteröinti-ilmoituksen kotikuntaansa ja niiden kohde- ja valvontatiedot saadaan Vatista. Osa tapahtumajärjestäjistä järjestää viranomaispalaverin hyvissä ajoin ennen varsinaista tapahtumaa. Viranomaispalaveriin pyritään aina osallistumaan, vaikka itse tapahtumaa ei katsottaisi tarpeelliseksi tarkastaa.

2.6 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja niiden käsittelyn turvallisuus sekä elintarvikkeiden hyvä terveydellinen ja muu elintarvikemääräysten mukainen laatu sekä varmistaa

elintarvikkeiden jäljitettävyys. Tavoitteena on myös varmistaa, että elintarvikkeista annettava tieto on totuudenmukaista ja riittävää eikä johda kuluttajaa harhaan sekä suojata kuluttajaa elintarvikemääräysten vastaisten elintarvikkeiden aiheuttamilta terveysvaaroilta ja taloudellisilta tappioilta. Kuluttajan suojelun lisäksi valvonnalla pyritään varmistamaan kaikille elintarvikealan toimijoille yhtäläiset liiketoimintamahdollisuudet toteuttamalla valvontaa yhdenvertaisesti ja tasapuolisesti. Tavoitteiden saavuttamisessa toimijoiden ohjauksella ja neuvonnalla on merkittävä rooli, mitä on enenevässä määrin alettu korostaa osana tarkastajan työtä.

Tarkastuksesta laaditaan aina tarkastuskertomus. Oiva-tarkastuksista tarkastuskertomus sekä Oiva-raportti muodostuvat Vatiin kirjatuihin tiedoista. Oiva-järjestelmä on Ruokaviraston määräämä tapa valvontatietojen julkistamisesta ([Ruokaviraston määräys elintarvikevalvonnan valvontatiedoista 12/2021](#)). Myös asiakirjatarkastuksista muodostuu Oiva-raportti, joka mahdollistaa esimerkiksi seurantatarkastuksen tekemisen asiakirjatarkastuksena. Myös valvontasuunnitelman mukaisista projektitarkastuksista muodostuu Oiva-raportti.

Suunnitelman mukaisella tarkastuksella tarkastettavat asiakokonaisuudet ja Oiva-rivit valitaan kohteen toiminnasta johtuvien ja valvontatietoihin perustuvien riskien mukaisesti käyttäen hyväksi Ruokaviraston ohjeita. Lisäksi tarkastetaan soveltuvin osin valvontayksikössä kyseiselle vuodelle asetetut painopisterivit. Uuden valvontakohteen ensimmäisellä suunnitelman mukaisella tarkastuksella arvioidaan pääsääntöisesti oma- ja ulkovalvonnan yleinen vaatimustenmukaisuus sekä tilojen ja välineiden soveltuvuus, riittävyys ja kunnossapito.

Ruokavirasto on laatinut ohjeistusta Oiva-tarkastuksiin. Arviointiohjeet löytyvät www.oivahymy.fi -sivustolta, ja muuta valvontaan liittyvää ohjeistusta löytyy Pikantista sekä Ruokaviraston verkkosivuilta. Rekisteröityjen huoneistojen tarkastuksilla käytetään apuna myös [ohjetta rekisteröidyn elintarviketoiminnan elintarvikehygieniasta](#) (980/04.02.00.01/2022/2), mihin on kerätty keskeisimmät säädökset ja ohjeistusta niiden tulkintaan. Valvonnan avuksi ja yhtenäistämiseksi kattavampia ohjeita on laadittu muun muassa pakkausmerkintöjen, kontaktimateriaalien, ravitsemus- ja terveysväitteiden ja elintarvikeparanteiden valvontaan. Valvontaohjeet löytyvät Ruokaviraston verkkosivuilta, ja ovat siellä myös toimijoiden käytettävissä.

Suunnitelmallisten tarkastusten lisäksi valvontakohteisiin tehdään tarkastuksia ilmoitusten perusteella, jolloin tarkastus kohdistetaan ilmoituksessa esiin tulleisiin epäkohtiin. Ruokamyrkytys-

tai epidemiaepäilytarkastuksella joudutaan yleensä tarkastamaan kohteen toimintaa melko laajalaisesti kiinnittäen huomiota muun muassa kohteen yleiseen hygieniaan, hygieenisiin työskentelytapoihin sekä omavalvonnan toimivuuteen.

2.7 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Valvonnan vaikuttavuutta edistetään valvonnan riskiperusteisella kohdentamisella. Valvontaa suunnataan sellaisiin kohteisiin, joissa riski on suurin, huomioiden toiminnan laatu ja laajuus, vaaralle mahdollisesti altistuvien kuluttajien määrä, vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys sekä aiemmat valvonnan tulokset. Tarkastustiheys määritetään riskinarviointiin perustuen. Kohteiden riskiluokituksessa käytetään joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta Ruokaviraston [ohjetta elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokituksesta ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittämisestä](#) (1028/04.02.00.01/2022/6). Ohjeen liitteissä esitetyt tarkastustiheysuositukset on käytetty tarkastussuunnitelmien (liite 2) laatimisessa. Ruokaviraston ohjeesta poiketen voidaan kohteen valvontahistoria huomioiden tarkastustiheyttä laskea yksittäisistä B-arvosanoista huolimatta, mikäli puutteet ovat olleet sellaisia, että ne eivät heikennä elintarviketurvallisuutta ja toimija on ryhtynyt viipymättä toimenpiteisiin puutteen korjaamiseksi. Ohjelmakauden aikana riskinarviointia tullaan kehittämään ja laatimaan tarvittavat kirjalliset riskinarviointiprosessit.

Liitteessä 2 on esitetty valvontasuunnitelman laatimishetkellä aktiivisten valvontakohteiden lukumäärät, riskinarvioinnin mukainen kohdetyyppikohtainen tarkastustarve sekä käytettävissä olevien resurssien mukaiset tarkastusmäärät. Taulukossa esitetyissä luvuissa ei ole huomioitu suunnitelman mukaisia seurantatarkastuksia eikä uusien kohteiden ensimmäisiä tarkastuksia. Seurantatarkastuksia on noin 3 % suunnitelman mukaisista tarkastuksista, ja resurssien mukaisissa suunnitelmissa on huomioitu, että seurantatarkastukset saadaan tehtyä. Tarvittaessa valvontaa suunnataan edelleen suuririskisimpiin kohteisiin ja harkinnan mukaan pieniriskisimpien kohteiden tai loppuvuodelle suunniteltuja tarkastuksia voidaan siirtää seuraavalle vuodelle.

Uusien, rekisteröintivelvoitteen piiriin kuuluvien elintarviketoimintojen ensimmäisen tarkastuksen ajankohta määräytyy toiminnan alustavan riskinarvioinnin perusteella. Tarkastusajankohdan määrittämisessä käytetään ohjeellisesti taulukossa 3 esitetyt aikoja. Jos uusi rekisteröity toiminta muodostuu siten, että huoneistossa aiemmin toiminut toimija lopettaa toimintansa, mutta uuden

toimijan vastuuhenkilöt ovat samat kuin edellisen toimijan, voidaan ensimmäistä tarkastusta harkinnan mukaan siirtää, mikäli edellisestä tarkastuksesta on kulunut vain vähän aikaa. Myös näissä tapauksissa huolehditaan, että uusi toimija saa Oiva-raportin kohtuullisessa ajassa. Valvontaa tehdään pääasiassa ennalta ilmoittamatta, mutta rekisteröityjen toimintojen ensimmäinen ennalta suunniteltu tarkastus voidaan sopia toimijan kanssa etukäteen, jotta toimijalla on mahdollisuus olla tarkastuksella läsnä.

Taulukko 3 Rekisteröityjen elintarviketoimintojen ensimmäisen tarkastuksen ohjeellinen ajankohta.

Elintarviketoimintatyyppi	Tarkastuksen ajankohta
Elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita tai huoneistossa valmistetaan elintarvikkeita, jotka on tarkoitettu erityisryhmille.	Kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
Elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia ei-helposti pilaantuvia elintarvikkeita tai säilytetään, kuljetetaan ja myydään pakattuja helposti pilaantuvia elintarvikkeita.	Kolmen kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
Elintarvikehuoneistossa myydään, säilytetään tai muuten käsitellään ainoastaan pakattuja elintarvikkeita, jotka eivät säilyäkseen vaadi kylmä- tai kuumasäilytystä.	Kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

Liikkuvien elintarvikehuoneistojen tarkastustiheyksiin ei ole erillistä ohjetta, vaan ne tulisi tarkastaa saman riskiluokitusohjeen mukaisesti kuin vastaavat kiinteät huoneistot huomioiden kuitenkin toiminnan tyyppillinen kausiluonteisuus, joka vähentää tarkastustarvetta. Liikkuvat elintarvikehuoneistot eivät välttämättä harjoita elintarvikehuoneistotoimintaa valvonnasta vastaavassa kunnassa (kunta, johon rekisteröinti-ilmoitus on tehty), joten tarkastuksia ei saada tehtyä suunnitelmallisesti. Liikkuvat huoneistot on jätetty pois tarkastussuunnitelmista, ja niihin tehdään tarkastuksia mahdollisuuksien ja riskinarvioinnin mukaan. Riskinarviointiin perustuen voidaan omalla valvonta-alueella esimerkiksi tapahtumissa tehdä tarkastus myös sellaiseen liikkuvaan elintarvikehuoneistoon, joka on tehnyt ilmoituksen toiseen valvontayksikköön.

Tarkastukseen käytettävä aika vaihtelee toiminnan luonteen ja laajuuden mukaan. Keskimääräiset tarkastusajat on esitetty riskiluokitusohjeessa. Näistä ajoista voidaan poiketa, mikäli tarkastus kohteessa vie keskimääräistä enemmän aikaa, esim. jos puutteita on paljon tai

omavalvontadokumenttien etsimiseen tai muuhun tarkastettaviin asioihin liittyvään selvittämiseen menee poikkeuksellisen paljon aikaa. Myös tarkastettavien Oiva-rivien määrä vaikuttaa tarkastusaikaan. Toimijan neuvomisesta johtuva tarkastusajan pidentyminen ei vaikuta tarkastuksesta perittävään maksuun, koska neuvonta on maksutonta. Tarkastukseen käytetyn ajan lisäksi myös ohjeellista tarkastustiheyttä voidaan muuttaa, mikäli siihen on perusteltu syy. Perustelut poikkeavalle tarkastustiheydelle kirjataan valvontatietojärjestelmään kohteen tietoihin.

Ruokaviraston riskiluokitusohjeen mukaan tietyt valvontakohteet sijoittuvat 0-riskiluokkaan. Tällaiset vähäriskiset kohteet kuuluvat rekisteröintivelvoitteen piiriin, mutta niihin ei kohdisteta suunnitelmallista valvontaa. Tarkastus tehdään pääsääntöisesti toiminnan alussa, mutta siitä ei muodosteta Oiva-raporttia. Jatkossa valvontaa suoritetaan tarvittaessa, esimerkiksi asiakasyhteydenottojen perusteella. Tällaisia kohteita ovat tietyin edellytyksin muun muassa kuntosalien elintarvikemyynti, pubit sekä ruoka-aputoiminta. 0-luokan kohteet voidaan riskiperusteisesti siirtää suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Esimerkiksi, jos pubissa ruokatarjoilu on laajuudeltaan valvontaa vaativaa, voidaan se luokitella grilli- tai pikaruokatoiminnaksi.

Ruoka-aputoimijat kuuluvat rekisteröintivelvoitteen piiriin, mutta niihin ei tehdä suunnitelmallisia tarkastuksia eivätkä ne kuulu elintarvikelain mukaisen perusmaksun piiriin. Riskiluokitusohjeen mukaisesti sellaisiin ruoka-apukohteisiin, joiden toimintaan kuuluu helposti pilaantuvien elintarvikkeiden käsittelyä tai jakamista, tehdään ensimmäinen tarkastus, ja muita ruoka-aputoimijoita valvontaan ilmoitusten ja valitusten perusteella. Ruoka-aputoimijoille on myönnetty tiettyjä helpotuksia, joista kerrotaan tarkemmin Ruokaviraston laatimassa ruoka-apuohjeessa. Rekisteröityjä ruoka-aputoimintoja on Hämeenlinnan valvonta-alueella lähes kaksikymmentä.

2.8 Näytteenotto

Valvontasuunnitelman liitteenä olevassa elintarvikehuoneistojen näytteenottosuunnitelmassa (liite 3) on määritetty kohteen omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi otettavat näytteet. Näytteenottosuunnitelma voisi sisältää myös valvontayksikön omiin valvontaprojekteihin sisältyviä näytteitä. Valtakunnallisiin valvontaprojekteihin liittyvät näytteet on kuvattu luvussa painopisteet ja projektit. Sellaiset näytteet, jotka on kohdistettu riskiperusteisesti ja sisältyvät näytteenottosuunnitelmaan, ovat toimijan kustannettavia. Omavalvonnan toimivuuden arvioimiseksi määrätyt viranomaisnäytteet perustuvat pääsääntöisesti mikrobikriteeriasetukseen

((EY) N:ro 2073/2005) ja Ruokaviraston laatimaan mikrobikriteeriasetuksen soveltamisohjeeseen (ohje 4095/04.02.00.01/2020/3). Liitteen 3 taulukossa esitettyjen näytteiden lisäksi valvontakohteen laiminlyömät lakisääteiset omavalvontanäytteet voidaan korvata toimijan kustannettavilla viranomaisnäytteillä.

Valvontasuunnitelman mukaiseksi näytteenotoksi luetaan myös Ruokavirastosta tulevat seurantaohjelmiin sisältyvät näytteenottopyynnöt. Seurantaohjelmat voivat olla kansallisia tai EU-tasoisia. Näytteenotot kirjataan tilastointia varten Vatiin Ruokaviraston ohjeen mukaisesti. Näytteenottopyyntöjä tulee vuosittain muutamia. Näytteenotoista aiheutuneet kustannukset laskutetaan Ruokavirastolta.

Valvontasuunnitelman ulkopuolisia näytteitä otetaan harkinnan mukaan epäilyyn perustuen esimerkiksi ruokamyrkytysepidemiatilanteissa. Lisäksi Ruokavirastolta voi tulla kiireellisiin valvontatoimiin liittyviä näytteenottopyyntöjä, mutta niiden tutkimuskustannuksista vastaa Ruokavirasto.

Elintarvikealan toimija ilmoittaa rekisteröinti-ilmoituksessa, jos talousvesi otetaan omasta kaivosta. Elintarvikevalvontaviranomainen ilmoittaa asiasta terveydensuojeluviranomaiselle, jolloin talousveden valvonta tulee osaksi terveydensuojelulain mukaista valvontaa.

Elintarvikehuoneistojen talousveden valvontaan tällöin sovelletaan ympäristölautakunnan 17.5.2005, 79 §:n päätöstä, joka perustuu pohjavedessä havaittujen riskien arviointiin. Oman kaivon varassa olevien elintarvikehuoneistojen kaivovedestä otetaan viranomaisvalvonnan mukainen vesinäyte kolmen vuoden välein. Näytteen ottaa tapauskohtaisesti joko kohteen elintarvikevalvonnasta vastaava tarkastaja, talousveden valvonnasta vastaava valvoja tai joissakin tapauksissa kohde vastaa itse näytteenotosta. Niinä vuosina, jolloin valvontanäytettä ei oteta, tulee toimijan valvoa talousveden mikrobiologista laatua vähintään kerran vuodessa. Oman kaivon varassa olevia elintarvikehuoneistoja on valvonta-alueella lähes neljäkymmentä.

2.9 Painopisteet ja projektit

Tulevan kauden painopisteet pohjautuvat kolmeen kehittämisteemaan: valmius, varautuminen ja huoltovarmuus, vastuullisuus ja kestävyys sekä teknologia ja tieto. Ruokavirasto arvioi vuosittain ja päivittää tarvittaessa toimenpidetaulukoita toiminnan jatkuvan parantamisen periaatteen

mukaisesti. Elintarviketurvallisuuden valtakunnallisia painopisteitä on asetettu ainoastaan teknologia ja tieto kehittämisteeman osalta. Painopisteet on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4 Teknologia ja tieto -kehittämisteeman valtakunnalliset elintarviketurvallisuuden painopisteet

Painopiste	2025	2026
Elintarvikealan toimijoiden ja valvojen HACCP-osaamisen lisääminen.		Aloitus 2026. Ruokavirasto suunnittelee ja ohjaa.
Lämpötilahallinta elintarvikehuoneistoissa. Rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen lämpötilahallintaan liittyvät asiat valvotaan yhdenmukaisesti, kattavasti ja riittävällä tiheydellä.	Valvontatietojen 2023–2024 analysointi. Yhteenveto valvontatuloksista. Ruokavirasto suunnittelee mahdolliset jatkotoimenpiteet.	
Valvojan työkalupakki Painopisteen kokonaistavoitteena on valvontaviranomaisten hallinnollisen osaamisen vahvistaminen	Ruokavirasto järjestää valvojan työkalupakkiin ja käsikirjaan liittyvät koulutukset.	
Alustava: Histamiinivalvontaprojekti	Ruokavirasto koordinoi, ohjaaja ja laatii yhteenvedon. Valvontayksikkö ottaa näytteitä ja tutkituttaa.	

Elintarvikealan toimijoiden ja valvojen HACCP-osaamisen lisäämisen painopiste alkaa 2026 ja Ruokavirasto suunnittelee sekä ohjaa painopisteen toteutuksen. Lämpötilahallinta elintarvikehuoneistoissa painopisteen tavoitteena on, että rekisteröityjen ja hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen lämpötilahallintaan liittyvät asiat valvotaan yhdenmukaisesti, kattavasti ja riittävällä tiheydellä. Painopisteen toteutukseen kuuluu valvontatietojen 2023–2024 analysointi ja yhteenvedon laatiminen valvontatuloksista. Ruokavirasto suunnittelee painopisteen osalta mahdolliset jatkotoimenpiteet. Valvojan työkalupakki -painopiste jatkuu, ja painopisteen tavoitteena on valvontaviranomaisten hallinnollisen osaamisen vahvistaminen. Painopisteen toteutuksessa on kunnalle osoitettu koulutuksiin osallistuminen ja työkalupakin hyödyntäminen valvontatyössä. Ruokavirasto järjestää valtakunnallisen histamiinivalvontaprojektin. Ruokavirasto koordinoi ja ohjaaja projektin sekä laatii yhteenvedon. Valvontayksikön tehtävänä on näytteidenotto sekä niiden tutkituttaminen, mutta projekti ei välttämättä kohdistu valvontayksikön toimijoihin. Muita painopisteitä pyritään toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan.

Ruokavirastolla on valtakunnallisia valvontaverkostoja, joihin kuntien elintarvikevalvojat voivat liittyä oman mielenkiintonsa ja tarpeidensa mukaisesti. Verkostot auttavat muun muassa seuraamaan lakitulkintoja ja muita ajankohtaisia asioita yhtenäistään valvontaa valtakunnallisesti. Valvontayksikön viranhaltijoita osallistuu säännöllisesti elintarvikeparanteiden valvontaverkostoon, ravintolisien valvontaverkostoon kontaktimateriaalivalvonnan verkostoon ja elintarviketiedot valvontaverkostoon sekä rikollisuuden torjunnan valvontaverkostoon.

Valvontayksikkö on asettanut tietyt Oiva-rivit valvonnan painopisteiksi kolmen vuoden syklillä. Toimintatavalla pyritään yhtenäistämään valvontaa ja varmistamaan, että kaikki Oiva-rivit tulevat kohteissa tarkastetuksi vähintään kolmen vuoden välein. Rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen tarkastusten painopistealueiksi vuodelle 2025 ovat soveltuvin osin vuorossa seuraavat Oiva-rivit:

- 3.5 Haitta- ja muut eläimet
- 3.6 Jätehuolto
- 3.7 Sivutuotteiden erilläänpito
- 3.8 Sivutuotteiden jäljitettävyyys
- 4.4 Henkilökunnan terveydentilan seuranta
- 4.5 Henkilökunnan perehdytys, opastus ja koulutus
- 4.6 Hygieniaosaamisen todentaminen
- 13.1 Pakolliset elintarviketiedot (pakatut ja pakkaamattomat)
- 13.2 Ravintoarvomerkintä
- 13.3 Markkinointi
- 13.4 Lihan erityislainsäädännön edellyttämät pakkausmerkinnät
- 13.5 Kalastus- ja vesiviljelytuotteiden erityislainsäädännön edellyttämät pakkausmerkinnät
- 13.6. Maidon sekä elintarvikkeen ainesosana käytetyn maidon ja ainesosana käytetyn lihan alkuperämaan ilmoittaminen.

Kohteiden vaihtelevista tarkastustiheyksistä johtuen painopistealueiden mukaisia rivejä ei aina saada tarkastettua kyseisenä vuonna vaan ne tarkastetaan mukautetussa syklissä. Jos kohteeseen tehdään Oiva-tarkastuksen yhteydessä myös projektitarkastus, pyritään arvioimaan samalla myös projektin aiheeseen liittyvät Oiva-rivit.

Resurssivajeen vuoksi ei vuodelle 2025 ole suunniteltu valvontayksikön omia valvontaprojekteja. Ohjelmakaudella voidaan kuitenkin osallistua esimerkiksi yhteistyöverkostoissa yhteisesti päätettyihin projekteihin. On myös mahdollista, että valvontayksikössä toteutetaan omia

valvontaprojekteja myöhemmin ohjelmakaudella, joten valvontasuunnitelmaa tullaan päivittämään tarpeen mukaan. Ohjelmakaudella tullaan kiinnittämään valvonnan vaikuttavuuteen huomiota ja edelleen kehittämään valvontatietojen hyödyntämistä valvonnassa. Valvontatietoja voidaan jatkossa hyödyntää esimerkiksi tiedotteiden aiheiden ja sisällön valinnassa.

3 Terveydensuojelun valvontasuunnitelma

Terveydensuojelulain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen. Lain tavoitteena on myös ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveydensuojelulaissa päävastuu terveydensuojelun valvonnan toteuttamisesta on säädetty kunnan tehtäväksi. Valvira ja aluehallintovirastot ohjaavat kunnallisten terveydensuojeluviranomaisten toimintaa. Valvira on laatinut kattavan, koko terveydensuojeluvalvonnan käsittävän valvontaohjeiston sekä lisäksi malliasiakirjoja ja muuta toimintaa ohjaavaa ohjeistusta sovellettavaksi kunnan terveydensuojelussa. Käytännön valvontatilanteissa tulee huomioitavaksi monisyisiä kokonaisuuksia, ja kattavasta ohjeistuksesta huolimatta lähes aina tarvitaan myös tarkastajan arviointikykyä ohjeen soveltamiseksi. Valvontaohjeisto on käytettävissä Valviran verkkosivuilla ja ekstranetissä.

Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelma on päivitetty vuosille 2025–2028. Valvontaohjelman mukaan terveydensuojelua koskeva toimintaympäristö on muutoksessa ja terveydensuojelulla tulisi olla valmius tarkastella uusia, esimerkiksi ilmastonmuutoksesta ja pandemioista aiheutuvia riskejä. Pitkittyneisiin hellejaksoihin liittyvät haitalliset terveysvaikutukset voivat lisääntyä erityisesti herkissä väestöryhmissä. Perusmaksulla on tarkoitus kattaa sellaisia valvonnan kuluja, joista ei voida periä suoriteperusteista maksua.

Ohjelmakaudella tulee tapahtumaan terveydensuojeluvalvonnan ohjauksessa rakenteellinen muutos Valviran, aluehallintovirastojen sekä ELY-keskusten ympäristöä ja luonnonvaroja koskevien lupa- ja valvontatehtävien yhdistyessä. Yhdistymisen myötä perustetaan uusi valtakunnallinen lupa-, ohjaus- ja valvontavirasto, jonka on tarkoitus aloittaa toimintansa vuonna 2026. Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt terveydensuojelulain kokonaisuudistushankkeen, jonka tavoitteena on muuttaa lakia siten, että se vastaa ympäristöterveydenhuollon muuta

lainsäädäntöä. Uudistuksessa on tarkoitus tarkastella säädösten toimivuutta ja ajantasaisuutta sekä säätää terveydensuojelulaissa kattavammin muun muassa viranomaisvalvonnasta, hallintomenettelyistä ja viranomaisten käyttämistä tietojärjestelmistä. Lisäksi laissa säädettyjä asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksia ja eri viranomaisten välisiä toimivaltuuksia täsmennetään. Häiriötilanteita ja varautumista koskevia pykäläiä tullaan myös samassa yhteydessä tarkastelemaan ja tarvittaessa selkeyttämään.

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on vaikuttava valvonta ja ydintehtävät. Teemaa edistetään toteuttamalla yhteisen valvontaohjelman tavoitteita tietoperusteisesta valvonnasta, osaamisesta ja varautumisesta. Terveydensuojelun painopisteet (2025–2028) ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen terveydensuojelussa.

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi terveydensuojelulain mukaisesta valvonnasta kohdistuu muita toimialoja enemmän valvontaresursseja ei-suunnitelmalliseen valvontaan. Esimerkiksi asunnontarkastukset, sisäilmaselvityksiin liittyvät kokoukset, raportteihin perehtyminen ja asiantuntijana toimiminen vievät työpanoksesta huomattavan osan. Muita suunnitelmaan sisällyttämättömiä yllättäviä valvontatapauksia ovat muun muassa epidemiaselvitykset, terveyshaittaepäilyt sekä näihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet. Lisäksi toiminta terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, kehittäjänä, neuvojana ja ohjaajana vaatii resursseja. Lakisäätöihin tehtäviin kuuluvat myös erilaiset raportointitehtävät esimerkiksi talous- ja uimavesinäytetulosten raportointi aluehallintovirastoon.

Uusi juomavesidirektiivi tuli voimaan 12.1.2021, ja se toimeenpantiin kansalliseen lainsäädäntöön 12.1.2023. Juomavesidirektiivi edellyttää poikkihallinnollisesti useita lainsäädäntömuutoksia ja useissa kohdissa on eri määräaikoja. Keskeisiä uudistuksia ovat muun muassa laatuvaatimusten päivitys pääosin Maailman terveysjärjestön (WHO) suositusten mukaisesti, juomavesidirektiivin ja vesiputedirektiivin säännösten yhteen sovittaminen, koko vedentuotantoketjun riskinarviointi ja riskienhallinta vedenmuodostumisalueelta kuluttajan hanaan (WSP), kiinteistöjen vesijärjestelmien riskinarviointi ja riskienhallinta, talousvettä toimittavien laitosten käyttötarkkailu (omavalvonta), vedenkäyttäjille aiempaa enemmän tietoa (laitoksen toiminta ja tehokkuus,

ajantasaiset laatutiedot verkossa), kiertotalouden edistäminen (vähennetään energiankulutusta ja hukkaveden määrää, hanaveden luotettavuuden ja saatavuuden parantaminen vähentää pulloveden käytöstä syntyvää muovijätettä) sekä veden kanssa kosketuksissa olevien rakennustuotteiden materiaaleille asetettavat hygieeniset vaatimukset.

3.1 Ilmoitetut ja hyväksytyt valvontakohteet

Useimmat terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet ovat ilmoituksenvaraisia. Talousvettä toimittavat laitokset hakevat pääsääntöisesti toiminnalleen hyväksyntää ja hyväksynnästä tehdään päätös. Toiselta laitokselta vetensä ottava talousvettä toimittava laitos kuuluu ilmoitusmenettelyyn piiriin. Ilmoitus- tai hakemuskäsittely saattaa kohteen suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Hakemuksen ja ilmoituksen käsittely on ohjeistettu toimintajärjestelmässä. Suunnitelmallisen valvonnan valvontakohteita ovat muun muassa talousveden jakelu, uimarannat, allasvesi, päiväkodit, koulut, oppilaitokset, majoitushuoneistot, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola sosiaalihuollon palvelut sekä liikuntatilat. Lisäksi terveydensuojeluviranomainen voi pyytää riskinarvioinnin perusteella ilmoituksen muustakin terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminnan suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Valvira on julkaissut 2023 päivitetyn [soveltamisohjeen terveydensuojelulain 13 §:n mukaisesta ilmoitusvelvollisuudesta](#). Majoitushuoneistoja koskevien ilmoitusten käsittelystä annetaan sähköpostilla tieto sekä poliisilaitokselle että pelastuslaitokselle. Myös rakennusvalvontaa tiedotetaan tarvittaessa.

Juomavesidirektiivin toimeenpanon myötä terveydensuojelulain 13 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus on laajentunut terveydenhuollon toimintayksiköihin. Ilmoitettaviksi tulivat sairaaloiden ja terveyskeskusten (joilla on vuodeosasto) kiinteistöjen vesilaitteistot, joissa tullaan valvomaan vesilaitteistojen riskinhallintaa. Kansallisesti määriteltyjä ensisijaisia tiloja ovat ne tilat, joissa olemassa olevan tiedon mukaan on esiintynyt legionella infektioita, joissa legionella infektioiden todennäköisyys on suuri, ja joiden vedenkäyttäjät ovat kaikkein altteimpia legionellainfektioiden aiheuttamalle terveyshaitalle. Ensisijaisia tiloja ovat muun muassa majoitushuoneistot, uimahallit, kylpylät ja tehostetun palveluasumisen yksiköt.

Valvira on linjannut terveydensuojelulain mukaisten kotona sijaitsevien huoneistojen valvontaa terveydensuojelulain 13 §:n mukaista ilmoitusvelvollisuutta koskevassa ohjeessa. Ihoa rikkovasta

toiminnasta tulee aina tehdä ilmoitus, myös silloin kun ihoa rikkovaa toimintaa harjoitetaan kotirauhan piirissä taikka kun kyseessä on kiertävä toiminnanharjoittaja, jolloin ilmoitus tehdään toiminnanharjoittajan kotipaikkakunnalle. Kotirauhan piiriin kuuluvaan kohteeseen ei tehdä tarkastuskäyntejä, vaan säännöllinen valvonta suoritetaan esimerkiksi asiakirjatarkastuksena ja haastatteluna. Ilmoitusvelvollinen tila voi sijaita asuinkiinteistössä siten, että sinne on erillinen sisäänkäynti tai muuten erillään asuintiloista, jolloin huoneistosta tehdään ilmoitus ja tiloja valvontaan normaaliin tapaan.

3.2 Asumisterveys ja muu terveyshaittaepäily

Asumisterveys on terveydensuojelun toimialaan kuuluva osa-alue, joka ei sisällä lainkaan suunnitelmallista valvontaa, vaan tarkastukset tehdään kuntalaisten tekemien asunnontarkastuspyyntöjen perusteella. Terveyshaittaa voivat aiheuttaa muun muassa tupakansavu, kosteusvaurioiden aiheuttamat mikrobikasvustot, fyysiset tekijät, kuten melu sekä kemialliset tekijät.

Asumisterveysasioista vastaavan tarkastajan työajasta kuluu merkittävä osa neuvontaan ja ohjaukseen. Epäiltäessä asunnossa tai muussa oleskelutilassa terveyshaittaa aiheuttavaa olosuhdetta, ohjataan ilmoittajaa olemaan yhteydessä isännöitsijään, kiinteistön omistajaan tai siihen tahoon, jonka vastuulla haitta on. Mikäli vastuussa oleva taho ei ryhdy toimenpiteisiin tai haitta edelleen jatkuu korjaustoimenpiteiden jälkeen, on haitasta kärsivän mahdollista tehdä asiasta tarkastuspyyntö pyytämällä terveysvalvonnalta asunnontarkastuspyyntölomake täytettäväksi. Tarkastuspyyntö voidaan tehdä myös poikkeustapauksissa ilman lomaketta.

Mikäli tilanne edellyttää asunnontarkastusta, sovitaan tarkastus asukkaan ja tarvittaessa muiden asianomaisten kesken. Tarkastus tehdään pääsääntöisesti virka-aikana ja sen tavoitteena on selvittää, aiheuttavatko olosuhteet asunnossa terveyshaittaa. Tarkastukseen voi sisältyä muun muassa aistinvaraisia havaintoja sekä mahdollisia mittauksia. Joissakin tilanteissa, esimerkiksi korjaussuunnitelmaa arvioitaessa, tarkastus voidaan tehdä myös-asiakirjatarkastuksena. Tarkastuksen johdosta kiinteistön omistajaa voidaan velvoittaa ryhtymään tarkempiin selvitystoimiin haitan selvittämiseksi, ja haitan poistamisesta voidaan pyytää toimenpidesuunnitelmaa.

Mikäli asunnon olosuhteet eivät täytä lainsäädännön vaatimuksia tai terveyshaitan arvioimiseksi tulee tehdä lisäselvityksiä, voi terveysvalvonta antaa kehotuksen hallintolain 6 §:ssä säädetyn suhteellisuusperiaatteen nojalla. Kehotus ei kuitenkaan ole oikeudellisesti sitova ja velvoittava määräys, vaan se on terveydensuojeluviranomaisen antama vahvaa suositusta asiantilan korjaamiseksi. Jos asianosainen ei noudata kehotusta, voi terveydensuojeluviranomainen määrätä asianosaisen ryhtymään toimenpiteisiin erillisellä velvoittavalla hallinnollisella määräyksellä. Velvoittavaan määräykseen on mahdollista hakea muutosta. Mikäli omistaja ei ryhdy riittäviin toimenpiteisiin haitan poistamiseksi ja asunnon terveydelliset olot sitä edellyttävät, voidaan toimenpiteiden tekemättä jättämisen uhaksi asettaa uhkasakko ja vakavimmissa tapauksissa asunto voidaan asettaa asumiskieltoon. Jos terveyshaittaa aiheuttavia olosuhteita ei todeta, asian käsittely ympäristöterveydessä päättyy. Asianosaisilla on oikeus pyytää asiasta valituskelppoinen päätös.

Yleensä asunnontarkastuspyyntö tulee asukkaalta, mutta asunnon terveyshaittaepäily voi tulla ilmi myös muuta kautta. Mikäli epäillään vakavaa terveyshaittaa, asuntoon voidaan tehdä tarkastus ilman asukkaan suostumusta, mutta tällöin tarkastuksen suorittamiseen tulee olla kunnan terveydensuojeluviranomaisen kirjallinen määräys (terveydensuojelulaki 46 §). Hämeenlinnan kaupungin hallintosäännössä määräys on delegoitu ympäristöjohtajalle.

Valvira on laatinut laajan, viisiosaisen ohjesarjan asumisterveysasetuksen (STM 545/2015) soveltamisesta. [Soveltamisohjeet](#) löytyvät Valviran verkkosivuilta. Valvira on lisäksi päivittänyt asunnon terveyshaittaepäilyn käsittelyyn viranomaisessa annetun ohjeen vuonna 2024 (Dnro V/148/2024). Valvira suosittelee asumisterveysasetuksen soveltamisohjeen osassa V, että ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueella olisi ainakin yksi rakennusterveysasiantuntija- (RTA) pätevyyden omaava viranhaltija. Tällä hetkellä yksikössä ei työskentele RTA- pätevyyden omaavia tarkastajia.

3.3 Säteilylain valvonta

Säteilylaki (859/2018) pohjautuu EU:n säteilyturvallisuusdirektiiviin ja sen tarkoituksena on suojata ihmisten terveyttä säteilyn aiheuttamilta haitoilta. Säteilylain valvonta kuuluu pääasiassa säteilyturvakeskukselle (STUK), mutta lain 15 §:n mukaisesti valvontavastuuta on osoitettu myös kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Radon on tupakoinnin jälkeen merkittävin tunnettu keuhkosyövän aiheuttaja. Sisäilman radon on suomalaisille yleisin säteilyaltistuksen aiheuttaja, joten sisäilman radonkuormaa vähentämällä voitaisiin vähentää keuhkosyöpäriskiä. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuonna 2020 [kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi](#). Suunnitelmassa esitetään pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joissa pääpaino on sisäilman radonpitoisuuden vähentämisessä.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo radonpitoisuuksien viitearvojen noudattamista sekä radonpitoisuuden selvitysvelvollisuutta. Tiloja, joita selvitysvelvollisuus koskee, ovat muun muassa koulut, päiväkodit, vastaanottokeskukset ja tehostetun palveluasumisen yksiköt. Tilat on määritelty tarkemmin säteily- ja terveydensuojelulaeissa. Tarkastuksen yhteydessä on tiloista vastaavan toiminnanharjoittajan annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Ionisoivasta säteilystä annetussa asetuksessa (STMa 1044/2018) asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi on asetettu 300 Bq/m³ ja uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³.

Valvira on laatinut 2023 julkaistun ohjauskirjeen kuntien terveydensuojeluviranomaisten vastuulla olevien asuntojen ja muiden oleskelutilojen radonvalvonnasta. Ohje on laadittu yhteistyössä aluehallintovirastojen ja Säteilyturvakeskuksen kanssa, ja sen on tarkoitus selventää kunnan vastuulla olevaa radonvalvontaa. Radonvalvontaa toteutetaan Valviran ohjeistuksen mukaisesti.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo myös talousveden radonpitoisuutta. Talousveden radonpitoisuuden valvontaan sovelletaan STM:n asetuksia 1352/2015 ja 401/2001.

Säteilyturvakeskus toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonnan asiantuntijana, ja säteilyturvakeskukselle on ilmoitettava viivytyksettä, jos radioaktiivisuuden laatuvaatimus (alle 1000 Bq/l) ei täyty. Mikäli pitoisuus ylittää laatutavoitteen (alle 300 Bq/l), mutta ei laatuvaatimusta, kunnan terveydensuojeluviranomainen ryhtyy toimenpiteisiin riskinarvioinnin perusteella.

Myös solariumien valvonta on säteilylaissa osoitettu kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtäväksi. Säteilylain 173 §:ssä on säädetty tarkastettavista asioista, joita ovat muun muassa laitteiden sijoittelu, vastuuhenkilön nimeäminen, käyttöohjeiden antaminen asiakkaille, solariumlaitteessa oleva ajastuksen säätö sekä solariumlamppujen nimikkeet ja tyypit. Valvontaa

tehdään terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä. STUK on julkaissut 2022 ohjeen ja sähköisen tarkastuslomakkeen terveydensuojeluviranomaisen solariumtarkastukseen, mitkä löytyvät STUK:n verkkosivuilta [terveydensuojeluviranomaisen solariumtarkastus käyttöpaikalla](#).

3.4 Ennakoiva terveydensuojelutyö

3.4.1 Lausunnot

Lausunnon antaminen on keskeinen ja haittoja ennaltaehkäisevä vaikuttamistapa.

Ympäristönsuojelulaki edellyttää ympäristönsuojeluviranomaista pyytämään ympäristölupaan aina lausuntoa myös terveydensuojeluviranomaiselta. Jos terveydensuojeluviranomaisella on asiaan huomautettavaa, laaditaan valvontatietojärjestelmään lausunto, joka on liitettävissä lupakäsittelyn asiakirjoihin. Jos huomautettavaa ei ole, tieto lausunnon pyytämisestä kirjataan päätökseen, eikä terveydensuojeluviranomainen laadi erillistä, kirjallista lausuntoa. Terveydensuojeluviranomainen antaa lausuntoja myös aluehallintoviraston valmistelemista ympäristöluvista, kaavoituksesta, rakennusluvista, lainsäädäntömuutoksista, vesihuollon toiminta-alueella olevien kiinteistöjen liittymisvapautuksista ja riistakeskuksen poikkeamislupiin lintujen rauhoitussäännöksistä.

3.4.2 Sidosryhmätyöskentely

Aktiivisella sidosryhmätyöskentelyllä edistetään elinympäristöterveyttä ja yhteistyötä sekä paikallisesti että alueellisesti. Ympäristöterveydenhuollon toimialoista terveydensuojelulla on laajin ja vakiintunein yhteistyöverkosto ja sidosryhmätyöskentelyllä on suuri merkitys terveydensuojelulain tavoitteen toteutumisessa. Yhteistyöryhmät on esitetty kootusti liitteessä 1.

Koulujen ja päiväkotien sisäilmaongelmia käsitellään moniammatillisissa sisäilmatyöryhmissä. Sisäilmatyöryhmät on vakiintunut työskentelytapa terveyshaittojen ehkäisemisessä ja jo todettujen haittaepäilyjen kuntoon saattamisessa. Sisäilmatyöryhmien kokouksiin valmistautuminen ja tausta-aineistoihin perehtyminen vievät merkittävästi kohteiden valvojen työaikaa, mutta ryhmiin osallistuminen koetaan merkitykselliseksi sisäilmaongelmien käsittelyssä ja ennalta ehkäisemisessä.

Hämeen vesitiimi on aloittanut toimintansa 2021 Hämeenlinnan ehdotuksesta. Hämeen vesitiimi on talousvettä valvovien Kanta- ja Päijät-Hämeen terveystarkastajien yhteistyöverkosto.

Ryhmässä käsitellään noin 4–5 kertaa vuodessa ajankohtaisia talousveteen liittyviä kysymyksiä.

Hämeen ELY-keskuksen ehdotuksesta ryhmä täydentyy 1–2 kertaa vuodessa Hämeen ja Etelä-Savon ELY-keskusten ja Etelä-Suomen aluehallintoviraston edustajilla sekä terveysvalvonnan johtajilla.

Terveysuojeluvalvontaa tekevillä viranhaltijoilla on tehtäväkuviensa mukaisesti yhteistyötä myös muun muassa aluehallintoviraston, Valviran, THL:n, pelastusviranomaisen, poliisin ja ELY-keskuksen kanssa. Viranomaispalveluiden sisäisessä sidosryhmätyössä viranomaispalveluiden eri yksiköt kokoontuivat kartoittamaan yhteistyötarpeita tavoitteena luoda uusia toimivia yhteistyökäytäntöjä. Terveysuojelun viranhaltijat tekevät yhteistyötä erityisesti rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun kanssa.

Alkoholilaki (1102/2017) edellyttää alkoholivalvontaviranomaisen toimittamaan toimijoiden jatkoaikailmoitukset terveysuojeluviranomaiselle. Toimitetut ilmoitukset kirjataan tiedoksi valvontatietojärjestelmään, mutta ne eivät automaattisesti edellytä muita toimenpiteitä. Mikäli toiminnasta aiheutuu haittaa, voi terveysuojeluviranomainen edellyttää toimijalta terveysuojelulain mukaista ilmoitusta. Mikäli toiminnasta aiheutuvan terveyshaitan poistamiseksi toimijalle tulee antaa määräyksiä, tulee päätökset toimittaa tiedoksi alkoholivalvontaviranomaiselle.

Etelä-Suomen aluehallintovirasto pitää terveysuojelu- ja tupakkavalvontaan liittyviä ”turinatuokioita” Teams-yhteydellä. Tarkoituksena on lisätä AVI:n ja valvontayksiköiden välistä yhteistyötä matalan kynnyksen keskustelufoorumilla. Keväällä 2023 on perustettu Hämeenlinnan ehdotuksesta kauneushoitoloiden ja tatuointipaikkojen yhteistyöverkosto. Yhteistyöverkosto on kasvanut valtakunnalliseksi verkostoksi. Verkostossa on lisäksi edustus Turvallisuus- ja kemikaalivirastosta (Tukes). Valvontayksiköissä kauneushoitoloiden valvontaa tekee usein vain yksi tarkastaja, jolloin omasta valvontayksiköstä ei saa tukea ja asiantuntemusta valvonnan pulmiin.

Ohjelmakaudella 2025–2028 on valvontayksiköiden varattava työaikaa terveysuojelulain kokonaisuudistuksen sidosryhmätyöhön osallistumiseen. Lähialueen verkostoitumista vahvistetaan perustamalla vuonna 2025 muiden Kanta- ja Päijät-Hämeen valvontayksiköiden kanssa terveysvalvonnalle yhteistyöryhmä, jonka tarkoituksena on muun muassa jakaa hyvää käytäntöjä, toimintamalleja ja onnistuneita valvontatapauksia.

3.5 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä tai olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita omavalvonnassa, toiminnassa tai olosuhteissa, annetaan haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeellisia ohjeita sekä tarvittaessa toimenpidekehotuksia tai -määräyksiä. Terveyshaitan arvioimiseksi voidaan myös pyytää lisäselvityksiä. Terveydensuojelulain mukaan kehoitus ei ole oikeudellisesti sitova, mutta mikäli sitä ei noudateta, voidaan antaa velvoittava hallinnollinen määräys.

Terveydensuojelulain mukaiset suunnitelmallisen tarkastuksen kohteet on esitetty tarkemmin liitteessä 4. Kaikki suunnitelmalliset tarkastukset kirjataan Vatin valvontalomakepohjiin.

Tarkastuksen rakentuvat pääsääntöisesti toimijan haastattelusta, aistinvaraisesta havainnoinnista ja arvioinnista sekä asiakirjojen tarkastamisesta. Tapauskohtaisesti tarkastukseen voidaan tarpeen vaatiessa sisällyttää mittauksia ja näytteenottoa. Valvontasuunnitelman mukaisella tarkastuksella voidaan tarkastaa useita asiakokonaisuuksia, jotka on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5 Terveysvalvonnan säännöllisen valvonnan tarkastuskohteiden tarkastettavat asiakokonaisuudet

Valvontakohdetyyppi	Tarkastettavat asiat
Oleskelutilat, esim. ihoa rikkovan toiminnan kohde, erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola, solarium, lasten ja nuorten kohteet, liikuntatila, majoitushuoneisto, kasarmi, päiväkotit, koulu, oppilaitokset, vastaanottokeskus, ensi- ja turvakodit, lastenkoti, vanhainkoti, tehostetun palveluasumisen yksiköt	kohteen perustiedot, riskinarviointi ja omavalvonta, tilat, kalusteet, välineet ja laitteet, tilojen terveydelliset olosuhteet ja vaikutukset ympäristöön, puhtaanapito, jätteet ja jätevedet, haitta- ja tuhoeläimet, talous- ja käyttövesi sekä ulkoalueet.
talousvettä toimittavat laitokset	kohteen perustiedot, riskinarviointi ja riskienhallinta, omavalvonta ja varautuminen, valvontatutkimusohjelma ja näytteenottosuunnitelma, talousveden laatu, vedenottamot, vedenkäsittelylaitokset, ylä- ja alavesisäiliöt sekä talousveden jakeluverkosto
uimarannat	kohteen perustiedot, riskinarviointi ja omavalvonta, seurantalenteri ja näytteenottosuunnitelma, uimaveden laatu, tiedottaminen, puku-, pesu-, sauna- ja WC-tilat sekä uimarannan siisteys, kunto ja jätehuolto
uimahalli, kylpylä	kohteen perustiedot, valvontatutkimusohjelma, allasveden laatu, riskinarviointi ja omavalvonta, puku-, pesu-, sauna- ja WC-tilat, allastilat, oheistilat sekä puhtaanapito

Jälkivalvonta ja uusintatarkastus voidaan toteuttaa asiakirjatarkastuksena esimerkiksi silloin, kun terveystarkastukselle on toimitettu kirjallisia lisäselvityksiä. Allasvesivalvonnan kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella osa valvontasuunnitelman mukaisista tarkastuksista toteutetaan asiakirjatarkastuksena. Allasvesivalvontaan voi tulla valvontakaudella muutoksia ja valvottavien allasvesikohteiden määrä voi vähentyä mahdollisten lainsäädännön muutoksen vuoksi.

Majoitushuoneistojen tarkastuskäynnistä on ilmoitettava ja pelastusviranomaiselle, sillä terveydensuojelulain mukaan poliisi- ja pelastusviranomaisilla on oikeus olla läsnä tarkastuksessa. Terveydensuojelulain mukaiset tarkastukset saattavat sisältää myös tupakkalain mukaista valvontaa. Tupakkalain mukainen valvonta kohdistuu pääsääntöisesti savuttomiin tiloihin, jotka eivät kuulu säännöllisen valvonnan piiriin. Mikäli muun valvonnan yhteydessä näissä kohteissa havaitaan puutteita, laaditaan tarkastuksesta erillinen, tupakkalain mukainen tarkastuskertomus.

Liikuntapaikkojen yhteydessä myydään tyyppillisesti ravintolisiä, ateriakorvikkeita ja muita vastaavia tuotteita. Tällainen pienimuotoinen myynti ei kuulu elintarvikevalvonnan piiriin, mikäli toimintaan ei kuulu omaa valmistusta, valmistuttamista tai maahantuontia, mutta muutoin toimijoiden tulee tehdä toiminnastaan rekisteröinti-ilmoitus.

Talousvettä toimittavien laitosten viranomaisvalvonta perustuu veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja tarkoituksena on todentaa, että talousveden laatu on säädösten mukaista eikä aiheuta terveyshaittaa. Tarkastukset pohjautuvat Valviran laatimiin talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualueen ja tukkuvesilaitoksen tarkastuslomakkeisiin.

Asiakirjatarkastuksia käytetään osassa tarkastuskokonaisuuksista, esimerkiksi näytetulosten tarkastelussa ja laitosten omiin riskienarviointisuunnitelmien toimenpideohjelmien tarkastuksissa. Talousvesivalvonnassa tehdään paljon valvontasuunnitelman ulkopuolisia asiakirjatarkastuksia esimerkiksi aina kun näytetuloksissa on havaittu poikkeamia. Resursseja tulee olla varattuna myös mahdollisten häiriötilanteiden selvittelyjen varalle. Häiriötilanteista ilmoitetaan viivytyksettä aluehallintovirastolle ja häiriötilanteen jälkeen toimitetaan yhteenveto häiriötilanteen hallintaan saamiseksi toteutetuista toimenpiteistä sekä aluehallintovirastolle että sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontavirastolle. Häiriötilanteiden jälkeen myös arvioidaan häiriötilannesuunnitelmien ja valvontatutkimusohjelmien päivitystarve.

3.6 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Valvonnan tulee olla riskiperusteista ja terveyshaittoja ennalta ehkäisevää. Terveystalouden mukaiset valvontakohteet on tarkastettava riittävän usein, mutta vähintään kerran viidessä vuodessa, ja siten, että terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavat tekijät havaitaan tarkastuksilla. Pienimuotoisen majoitustoiminnan (majoittumiseen tarjotut kalustetut huoneistot ja loma-asunnot) valvontaan ei sovelleta vähimmäistarkastustiheyttä, vaan valvonta voidaan toteuttaa ilmoituksen käsittelyn yhteydessä annettavalla ohjauksella ja neuvonnalla esimerkiksi tukemalla toiminnanharjoittajien omaa valvontaa. Pienimuotoisen majoitustoiminnan kohteita voidaan tarkastaa myös riskinarvioinnin pohjalta tai valitsemalla tarkastuskohteita satunnaisella otannalla.

Ohjeellisten tarkastustiheyksien lisäksi oppilaitosten tarkastussuunnitelmassa on huomioitu tarkastusten ajoittaminen samaan rytmiin terveydenhuoltolaissa (1326/2010) säädettyjen tarkastusten kanssa. Yhteistarkastuksista on säädetty valtioneuvoston asetuksella (338/2011).

Tarkastustiheyden määrittäminen on tehty valtakunnallisen valvontaohjelman riskiluokitusohjeen sekä kohdekohtaisen riskinarvioinnin mukaisesti. Terveystoimintalain mukaiset kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määritetään valvontakohtetyypin yleinen tarkastustiheys. Poiketen elintarvikevalvonnan riskinarvioinnista, terveystoimintalain mukaisissa kohteissa voidaan kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella lisätä tai vähentää suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä.

Riskiluokitukseen perustuvat tarkastusmäärät sekä suunnitellut tarkastusmäärät on esitetty liitteessä 4. Kohteissa, joihin on tehty kohdekohtainen riskinarviointi, lähtökohtana on käytetty Valviran ohjeellista riskiluokkaa. Valvontayksikössä tullaan laatimaan vuoden 2025 aikana kirjalliset riskinarviointiprosessit ilmoituksen käsittelystä kohteen säännölliseen valvontaan asti. Ohjelmakauden aikana riskinarviointia tullaan kehittämään siten, että se perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä myös toiminnan valvontahistoriaan ja omavalvonnan toimivuuteen. Valvontaa voidaan vähentää valvontatarkastukselta toimijoilta, joilla on tilat ja toiminta kunnossa.

3.7 Näytteenotto

Terveystoimintalain mukaisten kohteiden suunnitelmallinen näytteenotto kohdistuu pääsääntöisesti lakisääteisiin talous- ja uimavesinäytteisiin. Terveystoimintalaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät talous- ja uimavesistä otettavat näytemäärät sekä näytteistä tehtävät analyysit. Valvontayksikössä otettavien näytteiden määrät on esitetty liitteessä 5. Näytemäärät on kerätty kohdekohtaisista valvontaohjelmista ja näytteenottosuunnitelmista, joissa on huomioitu kohteiden erityispiirteet.

Yli 10 m³ vuorokaudessa tai yli 50 henkilölle talousvettä toimittavien laitosten näytteenottosuunnitelmat (NOS) viedään Vatiin. Vati-järjestelmän talousvesikohteiden näytteenottosuunnitelmat ohjaavat näytteenottoa. Vati muistuttaa näytteenotosta yli 10 m³ vuorokaudessa tai yli 50 henkilölle talousvettä toimittavien laitosten kohdalla.

Juomavesidirektiiviin pohjautuen tulosten raportointi muuttui ja veden laatutietoja tullaan julkaisemaan vedenjakelualuekohtaisesti vesi.fi-palvelussa. Tarkemmin näytteenotosta on 12.1.2023 voimaan tulleessa STM:n talousvesiasetuksen muutoksessa.

Talous- ja uimavesinäytteitä ottavat sekä terveystarkastajat että muut henkilöt. Yhtenä näytteenottajaryhmänä toimivat KVVY Tutkimus Oy:n ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointin suorittaneet näytteenottajat. Henkilösertifiointin suorittaminen riittää näytteenottajan pätevyyden todistamiseksi. Toisena näytteenottajaryhmänä toimivat muut kuten vesilaitosten, uimahallien ja kylpylän edustajat. Valvontakohteiden edustajille on suositeltu ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointia. Mikäli näytteenottajalla ei ole ympäristönäytteenottajan henkilösertifikaattia, viranomaispalvelujen terveystarkastaja kouluttaa näytteenottajat. Koulutuksessa käydään läpi ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointissa vaadittavat osa-alueet. Koulutuksen jälkeen näytteenottaja tuntee vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Näytteenottajan pätevyys varmistetaan vesinäytteenoton näyttökokeella, jonka koulutukseen osallistuneet suorittavat. Hyväksytyjen näytteenottajien nimet päivitetään Vati-järjestelmään esimerkiksi tarkastustapahtumien kirjaamisen yhteydessä.

Valvontasuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös muuta suunnitelmallista näytteenottoa esimerkiksi projektinäytteitä. Ohjelmakaudelle ei suunnitella näytteenottoprojektiä.

Valvontayksikön häiriötilannesuunnitelmassa on kuvattu virka-ajan ulkopuolella toteutettava häiriötilanteisiin liittyvä talousvesi-, uimavesi- ja allasvesinäytteenotto, näytteiden tutkiminen, laboratoriopalvelujen saatavuus sekä se, miten ja kenelle laboratorio ilmoittaa tutkimustuloksista.

3.8 Painopisteet ja projektit

Asettamalla valvonnalle painopisteitä, valvontaa kohdistetaan määrätietoisesti sellaisiin valvonnan osa-alueisiin, joissa on havaittu kehitettävää tai joissa on esim. tapahtunut merkittäviä lakimuutoksia. Parhaimmillaan painopisteet sulautuvat normaaliksi toiminnaksi ja hyväksi käytännöiksi. Ohjelmakauden yhteiset painopisteet on määritetty terveydensuojelun valtakunnallisessa valvontaohjelmassa, joita ovat talousvesivalvonnan uudet sisällöt, osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa sekä valmius ja varautuminen terveydensuojelussa. Esimerkit painopisteiden toteutuksesta on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6 Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman painopisteet vuosille 2025–2028 ja esimerkkejä painopisteiden toteutuksesta

Painopiste	Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta
talusvesivalvonnan uudet sisällöt	<ul style="list-style-type: none"> - Alueellinen yhteistyö - Riskienhallintasuunnitelmat - Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskienhallinta
Osaaminen ja paikalliset tarpeet viranomaisvalvonnassa	<ul style="list-style-type: none"> - Toiminnanharjoittajien omavalvonnan ja paikallisten tarpeiden sekä erityispiirteiden huomioon ottaminen riskinarviossa - Asumisterveysasioissa ajantasaiseen tietoon perustuva ohjaus ja valvonta, oman osaamisen kehittäminen ja ylläpito sekä yhteistyön ja ennakoinnin edistäminen
valmius ja varautuminen terveydensuojelussa	<ul style="list-style-type: none"> - Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien päivittäminen ja yhteensovittaminen. - Yhteistyön vahvistaminen hyvinvointialueiden kanssa. - Osallistuminen häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen lähtökohtaisesti vuosittain.

Elinympäristöterveyden edistämistä ja yhteistyötä toteutetaan yleisesti sidosryhmätyöskentelyn avulla. Sidosryhmätyöskentelystä on kerrottu tarkemmin kohdassa 3.4.2. Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien alueella on jo vahvaa alueellista yhteistyötä talusvesivalvonnan alalla. Alueella toimii Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan vesihuollon yhteistyöryhmä. Lisäksi Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien alueelle on laadittu vuoteen 2030 ulottuvaa haja-asutuksen vesihuollon strategia. Strategian etenemistä kartoitetaan Etelä-Savon ELY-keskuksen johdolla. Tarkempia tietoja yhteistyöryhmien kokoonpanosta on kerrottu liitteestä 1.

Talusvettä toimittavan laitoksen, joka toimittaa talusvettä vedenjakelualueelle vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin, pitää laatia riskienhallintasuunnitelma. Riskienhallintasuunnitelma laaditaan, jotta talusveden välityksellä terveyshaittaa aiheuttavia riskejä voidaan ennalta ehkäistä ja hallita. Riskienhallintasuunnitelma pitää tehdä yhteistyössä ELY-keskusten ja kunnan terveydensuojeluviranomaisen sekä muiden riskienhallinnan kannalta keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa.

Riskienhallintasuunnitelma pitää ottaa huomioon toiminnanharjoittajan omavalvonnassa ja talusveden laadun viranomaisvalvonnassa. Riskienhallintasuunnitelman laadinta ja talusveden valvontatutkimusohjelman päivittäminen vie runsaasti aikaa, koska lainsäädäntö edellyttää entistä laajempaa yhteistyötä ympäristönsuojeluviranomaisten kanssa. Valvontaohjelmakaudella tullaan

laatimaan kahden talousvettä toimittavan laitoksen riskinhallintasuunnitelmat pohjaveden riskien osalta.

Kiinteistöjen vesijärjestelmien valvontaa voidaan tehdä jo ohjelmakaudella 2025–2028, mutta valvonnan pääpaino alkanee vasta vuonna 2029, johon mennessä kiinteistöjen omistajien pitää olla laatinut rakennusten vesilaitteistojen riskinarviointi ja riskinhallintasuunnitelma. Ensisijaisten tilojen omistajia tullaan tiedottamaan vuonna 2025 veloitteesta laatia vesijärjestelmien riskinhallinta.

Ohjelmakaudella tullaan riskinarviossa ottamaan paremmin huomioon toiminnanharjoittajien omavalvonta sekä paikalliset tarpeet ja erityispiirteet. Valvontayksikössä tullaan laatimaan kirjalliset riskinarviointiprosessit ilmoituksen käsittelystä kohteen säännölliseen valvontaan asti. Ohjelmakauden aikana riskinarviointia tullaan kehittämään siten, että se perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä myös toiminnan valvontahistoriaan ja omavalvonnan toimivuuteen.

Ohjelmakaudella tullaan panostamaan siihen, että asumisterveysasioissa ohjaus ja valvonta perustuvat ajantasaiseen tietoon. Osaamista tuetaan ja ylläpidetään osallistumalla erilaisiin ajankohtaisiin koulutuksiin, seminaareihin ja tapahtumiin. Viranhaltijoiden oman osaamisen kehittämisen tukemiseen tullaan panostamaan ohjelmakaudella. Tarkoituksena on luoda käsitys siitä, mikä osaaminen viranomaistyössä on olennaista, jotta voidaan entistä enemmän vahvistaa osaamista. Verkostoitumista ja alueellista yhteistyötä tullaan kehittämään perustamalla muiden Kanta- ja Päijät-Hämeen valvontayksiköiden kanssa terveysvalvonnalle yhteistyöryhmä, jonka tarkoituksena on muun muassa jakaa hyvää käytäntöjä, toimintamalleja ja onnistuneita valvontatapauksia.

Häiriötilanteisiin varautumista kehitetään ja parannetaan jatkuvasti. Ohjelmakaudella tullaan päivittämään ympäristöterveydenhuollon varautumissuunnitelma sekä yhteensovittamaan se sekä tulosyksikön että kaupungin valmiussuunnitelmiin. Myös yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa pyritään jatkuvasti vahvistamaan.

Vesihuollon häiriötilanteisiin varaudutaan osallistumalla mahdollisiin vesilaitoksen koordinoimiin harjoituksiin. Ympäristöterveydenhuolto on osallistunut ympäristöterveydenhuollon

valtakunnallisiin valmiusharjoituksiin YMPPI21 ja HÄME24. Ohjelmakaudella pyritään osallistumaan häiriötilanne- tai valmiusharjoitukseen vähintään vuosittain. Tarvittaessa valvontayksikössä voidaan myös itse suunnitella ja toteuttaa oma valmiusharjoitus.

Vuodelle 2025 ei ole suunniteltu valvontayksikön omia terveydensuojelun valvontaprojekteja. Ohjelmakaudella voidaan kuitenkin osallistua esimerkiksi yhteistyöverkostoissa yhteisesti päätettyihin projekteihin. On myös mahdollista, että valvontayksikössä toteutetaan omia valvontaprojekteja myöhemmin ohjelmakaudella, joten valvontasuunnitelmaa tullaan päivittämään tarpeen mukaan

4 Tupakkalain ja nikotiinivalmisteiden valvontasuunnitelma

Tupakkalain (549/2016) mukaista valvontaa ohjaa Valvira. Valvira on julkaissut valtakunnallisen tupakkalain valvontaohjelman vuosille 2025–2028. Valvontaohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontaa valtakunnallisesti ja painopisteiden avulla auttaa kohdistamaan resurssit siten, että valvonta edistää tehokkaasti tupakkalain tavoitteiden toteutumista. Tupakkalain valvonnan toimintaympäristössä on tapahtunut useita merkittäviä muutoksia viimeisen vuosikymmenen aikana, ja muutokset jatkuvat edelleen. Valvira on laatinut laajasti [ohjeistusta tupakkalain velvoitteista](#). Ohjeet löytyvät Valviran verkkosivuilta. Tupakkalain mukaisesta suunnitelmallisesta valvonnasta ei peritä erikseen maksuja, vaan ne sisältyvät tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnistä perittävään veroluonteiseen vuosimaksuun.

Euroopan unionin tupakkatuotedirektiivi (2014/40/EU) myötä tupakkalain soveltamisala on laajentunut koskemaan tupakkatuotteiden lisäksi sähkösavukelaitteita, niissä käytettäviä nesteitä (nikotiinillisia ja nikotiinittomia) sekä poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita, kuten yrttisavukkeita. Jäljitettävyy- ja turvaominaisuusmerkintöjä koskevat vaatimukset ovat laajentuneet koskemaan kaikkia tupakkatuotteita 20.5.2024 alkaen.

Säädös yhdenmukaisista, nk. plain packaging tuotepakkauksista tuli voimaan vuonna 2023.

Tupakkatuotteiden maustamiseen tarkoitetut, tunnusomaisen tuoksun tai maun omaavat tuotteet on kielletty siirtymäajan umpeuduttua 1.5.2023. Aiemmin tunnusomaisten tuoksujen ja makujen

kielto on koskenut tupakkatuotteita ja sähkösavukenesteitä. Tupakkalain muutoksella laajennettiin myös tupakointikieltoja, ja jatkossa tupakointikielto koskee leikkikenttiä ja yleisiä uimarantoja. Muutoksella laajennettiin myös tuotevalvontavastuuta koko myyntiketjulle. Aiemmin vähittäismyyntiä harjoittavat toimijat eivät ole olleet vastuussa pakkausten merkintöjen määräystenmukaisuudesta, mutta lakimuutoksen myötä vastuuta on osoitettu myös tukku- ja vähittäismyyjille. Valvonta kuuluu näiltä osin kunnalle.

Markkina- ja valvontalakiin (1137/2016, muutos 248/2022) tulleiden muutosten myötä jatkossa tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden ja niiden vähittäismyyntipakkausten valvontaan sovelletaan pääsääntöisesti markkina- ja valvontalainsäädännön valvontakeinoja tupakkalain valvontakeinojen sijaan. Tupakkalain alaisten tuotteiden myynnin, markkinointikiellon ja tupakointikieltojen valvontaan sovelletaan jatkossakin tupakkalaissa säädettyjä valvontakeinoja. Esilläpitokiello on laajennettu koskemaan sellaisia tupakointivälineitä, jotka on tarkoitettu tupakkatuotteen kuumentamiseen. Markkinointikiellon valvonnan osalta toimintaympäristö on viime vuosina ylipäättään muuttunut merkittävästi markkinoinnin siirryttyä enenevässä määrin verkkoon ja sosiaalisen median alustoille. Markkinoinnilla tarkoitetaan mainontaa, epäsuoraa mainontaa ja muuta myynninedistämistä sekä tupakkasponsorointia.

Syksyllä 2023 tupakkalakiin lisättiin kuumennettavan tupakkatuotteen määritelmä.

Kuumennettavalla tupakkatuotteella tarkoitetaan tuotetta, josta vapautuu kuumennettaessa käyttäjän hengitettäväksi nikotiinia ja muita kemikaaleja. Kuumennettava tupakkatuote voi olla savuton tai poltettavaksi tarkoitettu. Määritelmän myötä kuumennettavia tupakkatuotteita koskevat samat säädökset kuin muitakin tupakkatuotteita, kuten merkintävaatimukset, tunnusomaisen tuoksun tai maun kiello sekä ilmoitusvelvollisuus saatettaessa tuotteita Suomen markkinoille. Tuotteiden myyjien tulee hakea vähittäismyyntilupaa kunnalta. Valvira ylläpitää ilmoitettujen tuotteiden rekisteriä.

Tupakkalakiin on tulossa muutoksia todennäköisesti heti ohjelmakauden alussa, kun hallituksen esitys tupakkalain muuttamiseksi (HE 38/2024 vp) tulee voimaan ja savuttomat nikotiinituotteet, eli niin sanotut nikotiinipussit, otetaan tupakkalain soveltamisalan piiriin. Nikotiinipussien myynti tulee luvanvaraiseksi ja myynti sallitaan noudattaen niille asetettuja sääntöjä, joilla pyritään ehkäisemään nuorisokäyttöä, harmaatuontia ja laitonta kauppaa sekä torjumaan järjestäytyntä

rikollisuutta. Tulevalla tupakkalain muutoksella pyritään myös suojelemaan lapsia ja nuoria kieltämällä savuttomien nikotiinituotteiden käyttö päiväkotien, esi- ja perusopetusta, ammatillista koulutusta ja lukio-opetusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa sekä leikkikentillä. Lisäksi kaikkien tupakan vastikkeiden hallussapito ja maahantuonti tultaneen kieltämään alle 18-vuotiailta. Nikotiinipusseja myydään erityisesti verkossa, jolloin myynnin ja markkinoinnin lainvastaisuuksiin on vaikea puuttua.

Tupakkalain valvonnan toimintaympäristön muutokset jatkunevat myös tulevaisuudessa. On mahdollista, että myös EU-tason lainsäädännössä tapahtuu muutoksia valvontaohjelmakauden aikana. Tupakkalain valvonnassa työpanoksesta kuluukin merkittävä osuus lainsäädäntömuutosten ja niiden tuomien uusien velvoitteiden ja ohjeiden seuraamiseen.

Tupakkalain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat tupakointitilalliset ravintolat sekä tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat. Tupakkalain mukaiset säännöllisen valvonnan piiriin kuuluvat kohteet tallennetaan valvontatietojärjestelmään, ja muut tupakkalain mukaiset kohteet luodaan tarvittaessa, esimerkiksi valitustapauksissa tai kohdetyypin ollessa suunnitelmakauden painopisteenä. Tupakan vähittäismyynnin osalta ylläpidetään erillistä myyntiluparekisteriä, jonka kautta hallitaan sähköisiä myyntilupahakemuksia ja myyntilupia. Tukat käyttävät myyntiluparekisteriä valvoessaan asiakkaidensa oikeutta ostaa tupakkatuotteita vähittäismyyntiin. Tarkastukset ja muut valvontatapahtumat tallennetaan valvontatietojärjestelmään.

4.1 Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja nikotiinivalmisteiden myynnin valvonta

Tupakkalain mukaisesti tupakkatuotteiden ja sähkösavukkeissa käytettävien nikotiininesteiden myynti on luvanvaraista. Nikotiinivalmisteita eli nk. nikotiinikorvaustuotteita koskevat säädökset tulevat lääkelaista, ja myös nikotiinivalmisteiden myynti on luvanvaraista. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myyntilupahakemukset tulevat käsiteltäväksi pääsääntöisesti sähköisen luparekisterin kautta. Tukkumyynti on ilmoituksenvaraista, ja myös ilmoitukset käsitellään sähköisen myyntiluparekisterin kautta. Nikotiinivalmisteiden myyntilupaa haetaan kaupungin

verkkosivuilla olevalla, sähköisellä myyntilupahakemuksella. Ohjeet hakemusten käsittelyyn löytyvät yksikön toimintajärjestelmästä.

Tupakkalain muutos laajensi tupakkatuotteiden myyjien omavalvontavelvoitteita. Aiemmin tupakkalaki edellytti toimijaa ikärajavaltontaan, mutta lakimuutos velvoittaa tupakkatuotteiden vähittäismyymijää valvomaan myös myynnissä olevien tuotteiden lainmukaisuutta. Valvira on julkaissut toimijoille omavalvontasuunnitelman liitteeksi tarkistuslistan vähittäismyyntipakkauksista ja niiden merkinnöistä. Valvira on julkaissut myös Plain packaging -sääntelyä, vesipiippuja, vesipiipputupakkaa ja poltettavaksi tarkoitettuja kasviperäisiä tuotteita koskevaa ohjeistusta. Vesipiippujen käyttö on lisääntynyt Suomessa, ja aika-ajoin myös Hämeenlinnan alueelle on suunniteltu avattavan vesipiipuravintoloita. Kunnallisten tupakkalakia valvovien viranomaisten tulisi valvonnassaan huomioida myös kansallisella jätelailla toimeenpantu SUP-direktiivi. Laki edellyttää tiettyjä merkintöjä tupakkatuotteisiin ja suodattimiin, ja havaitessaan puutteita näissä merkinnöissä, tulee kunnallisen valvontaviranomaisen ilmoittaa niistä Turvallisuus- ja Kemikaalivirastolle. Toimivalta merkintöjen valvonnassa on Tukesilla.

Osana laittoman kaupan ehkäisyä tupakkatuotteille on luotu erityinen jäljitettävyyjärjestelmä, jolla tupakkatuotteet saadaan jäljitettyä valmistuspaikasta ensimmäiseen vähittäismyyntipaikkaan saakka. Valvontaa tehdään kunnissa osana tupakkatuotteiden myynnin valvontaa. Toimijoilla tulee olla jäljitettävyyjärjestelmän mukaiset yksilölliset tunnisteet, ja valvojille on mobiiliapplikaatio, jonka avulla tuotepakkauksen koodi saadaan luettua ja päästään näkemään tuotteen jäljitettävyysetju. Käyttöoikeudet järjestelmään haetaan Valviran kautta. Jäljitettävyyden valvonta aiheuttaa lisätyötä tupakan myyntipaikkojen tarkastuksiin.

Nikotiinivalmisteiden eli nikotiinikorvaustuotteiden vähittäismyynnin valvonta ei kuulu ympäristöterveydenhuollon keskusvirastojen valvontaohjelmiin, mutta valvontaa tehdään lääkelain perusteella. Lääkelain mukaiset nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntiluvat eivät siirry Fimeaan (lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus) keskitetyn tietojärjestelmän kautta, vaan päätökset lähetetään Fimean kirjaamoon suoraan Valmusta. Myös toiminnan lopettamisesta tulee ilmoittaa Fimeaan. Fimea ei ole laatinut valvonnasta erillistä suunnitelmaa. Lääkelain mukaan nikotiinivalmisteita voidaan myydä apteekkien lisäksi vain sellaisissa vähittäismyyntipaikoissa, joissa on myös tupakan myyntiä, joten kaikki nikotiinivalmisteiden myyjät ovat myös tupakkalain

mukaisessa valvonnassa. Ohjelmakaudella 2025–2028 ei tehdä nikotiinivalmisteiden vähittäismyyntivalvontaa säännöllisesti. Mikäli muun valvonnan yhteydessä havaitaan puutteita, laaditaan tarkastuksesta erillinen lääkelain mukainen tarkastuskertomus. Lääkelain mukaan valvottavat kohteet sekä tarkastukset ja muut valvontatapahtumat kirjataan Vatiin samoin kuin muille toimintatyypeille.

4.2 Tupakointitilojen valvonta

Tupakointitilat kuuluvat suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Tupakointitilat ovat vuosien aikana vähentyneet, vanhoja poistuu, eikä uusia juuri rakenneta. Tupakointitilojen rakenteesta ja valvonnasta säädetään Valtioneuvosto asetuksessa tupakointitiloista ja tupakointikiellon hakemisesta asuntoyhteisöön (601/2016). Valvira on laatinut tarkastuslomakepohjan tupakointikieltojen ja rajoitusten valvontaan, missä on ohjeistettu yksityiskohtaisesti myös tupakointitilan tarkastus. Tarkastukset tallennetaan Vatiin.

4.3 Asuntoyhteisöjen tupakointikiellot

Tupakkalaki (549/2016) mahdollistaa kunnan valvontaviranomaisen määräämään tupakointikiellon taloyhtiössä huoneistoon kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin taloyhtiön hakemuksesta. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin.

Asuinhuoneiston asuintilaan tupakointikielto voidaan määrätä vain, jos savun kulkeutumista ei ole mahdollista rakenteiden korjaamisella tai muuttamisella kohtuudella ehkäistä ja asuintilan haltijalle on ennen kiellon määräämistä varattu mahdollisuus ehkäistä savun kulkeutuminen omilla toimenpiteillään.

Tupakkalaki kieltää tupakoinnin asuntoyhteisön yleisissä ja yhteisissä sisätiloissa, ja asuntoyhteisö voi halutessaan kieltää tupakoinnin hallitsemisessaan yhteisissä ulkotiloissa, esim. sisäänkäyntien läheisyydessä, lasten leikkialueilla ja yhteisillä parvekkeilla. Valtioneuvoston asetuksessa tupakointitiloista (601/2016; muutos 1113/2016) säädetään tarkemmin tupakointikieltoa koskevan hakemuksen sisällöstä sekä kiellon peruuttamista koskevan hakemuksen sisällöstä.

Kieltopäätöksen noudattamista valvotaan ilmoitusten perusteella. Valvira on julkaissut ohjeen viranomaiselle tupakointikieltohakemuksen käsittelystä ja siihen liittyvästä valvonnasta.

[Tupakointikieltoihin liittyvät ohjeet](#) löytyvät Valviran verkkosivuilta.

4.4 Muu valvonta

Tupakkalain perusteella valvotaan myös kohdetyyppejä, joissa tupakointi on tupakkalain mukaan kielletty, mutta näihin kohteisiin ei lähtökohtaisesti kohdisteta suunnitelmallista valvontaa.

Tällaisia kohdetyyppejä ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat. Tällaisiin kohteisiin tehdään tarkastus toimenpidepyyntöjen perusteella sekä, mikäli muun valvonnan yhteydessä havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa. Myös yleisötapauksissa on syytä valvoa tupakkalain noudattamista.

Tupakointikielto koskee yleisiä uimarantoja toukokuun alusta syyskuun loppuun. Kunta voi varata uimarannan ulkopuolelta paikan, joka on tarkoitettu tupakoinnille ja jossa olisi sitä varten tarkoitettuja tuhkakupit tai roskakorit. Voimassa oleva tupakkalaki velvoittaa ulkotilan haltijaa asettamaan näkyville tupakkalain 74 §:n mukainen tupakointikielto. Valvontaa voidaan suorittaa terveydensuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä. Valvira on laatinut keväällä 2022 [ohjeen tupakkalain mukaisten tupakointikieltojen soveltamisesta ulkoalueilla](#) (yleisötilaisuuksissa, leikkikentillä ja yleisillä uimarannoilla).

4.5 Tarkastusten määrittely ja sisältö

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteena olevat tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja kieltoja, jotta lain edellytykset toteutuvat. Kunta voi myös peruuttaa myöntämänsä myyntiluvan. Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskeviin tarkastuksiin liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia. Tupakkalain mukaiseen valvontaan ei kuulu suunnitelmallista näytteenottoa, mutta näytteitä otetaan tarvittaessa. Valvira on laatinut tupakkalain mukaisiin tarkastuksiin ohjeita ja tarkastuslomakkeita. Ohjelmakauden aikana pyritään

tehostamaan myös etämyynnin valvontaa ja varaamaan resursseja markkinoinnin valvonta verkossa ja sosiaalisen median alustoilla.

Vähittäismyyntikohteen valvontasuunnitelman mukaisessa tarkastuksessa voidaan tarkastaa seuraavat asiakokonaisuudet: Myyntiä ja myyntilupaa koskevat yleiset asiat, omavalvonta, myyntipiste, tupakkatuotteet, tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkaukset, sähkösavukkeet ja niissä käytettävät nesteet, sähkösavukkeiden ja nesteiden vähittäismyyntipakkaukset, poltettavaksi tarkoitetut kasviperäiset tuotteet, poltettavaksi tarkoitetun kasviperäisen tuotteen vähittäismyyntipakkaukset, muut kiellot ja rajoitukset, laittoman kaupan ehkäiseminen sekä jätelain mukaiset kertakäyttömuovituotteita koskevat merkinnät. Tupakointitilojen valvontasuunnitelman mukaisessa tarkastuksessa voidaan tarkastaa seuraavat asiakokonaisuudet: sisätilat, ulkotilat, tupakointitila, omavalvonta sekä opasteet.

Asuntoyhteisöön määrätyn tupakointikiellon rikkomisen valvonnassa noudatetaan Valviran ohjeistusta. Kiellon rikkomisen havaitsemiseksi tehtävät tarkastuskäynnit pyritään mahdollisuuksien mukaan ajoittamaan sellaiseen ajankohtaan, jolloin kiellon rikkomisen voidaan arvioida olevan todennäköisintä. Ajankohdan arvioimiseksi pyydetään ilmoituksen tekijää pitämään haitta-/hajupäiväkirjaa. Tarkastukselle on suositeltavaa osallistua kaksi tarkastajaa. Tarkastuskäynneillä pyritään aistinvaraisesti havainnoimaan ilmassa mahdollisesti olevaa tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua tai höyryä. Tupakointikiellon rikkomisen toteamiseksi tarvitaan näköhavainto kiellon rikkomisesta ja rikkojasta. Tupakointikiellon rikkomista voidaan valvoa useammalla tarkastuskäynnillä. Mikäli tarkastuskäynneillä ei voida saada riittävää selvitystä tupakointikiellon rikkomisesta, tehdään päätös asian käsittelyn päättämisestä.

4.6 Valvontakohteiden riskinarviointi ja tarkastustiheys

Tupakkalain mukaisia kohteita valvotaan pääsääntöisesti valtakunnallisen valvontaohjelman (2020–2024) tarkastustiheyksien mukaisesti. Tarkastustiheydet, tarkastuksiin keskimäärin käytettävät ajat ja riskinarvioinnin mukaiset sekä suunnitellut tarkastusmäärät on esitetty liitteessä 6. Tupakkalain mukaiset suunnitelmalliset tarkastukset tehdään tyyppillisesti muun valvonnan yhteydessä, jolloin vuosittaiset tarkastusmäärät mukautuvat muun valvonnan mukaisesti saattaen poiketa riskinarvioinnin mukaisista tarkastustiheyksistä. Tupakkatuotteiden ja

nikotiininesteiden vähittäismyyntipaikka tulisi tarkastaa joka toinen vuosi, mutta esimerkiksi sellaisissa vähittäismyymälöissä, joihin elintarvikelain mukainen tarkastus tehdään kerran kolmessa vuodessa, tehdään tupakan myynnin tarkastus samalla eli säännönmukaisesti harvemmin kuin tupakan myynnin suositeltu tarkastusmäärä. Lisäksi sellaiset tupakkatuotteiden vähittäismyyntikohteet, jotka on suunnattu yli 18-vuotiaille (esim. yökerhot ja pubit), ja joissa ei ole tarpeellista suorittaa muuta valvontaa, tarkastetaan riskiperusteisesti kolmen vuoden välein.

Tupakointitiloista suuri osa sijaitsee pubeissa, joiden elintarvikelain mukaista valvontaa on riskiperusteisesti vähennetty. Pubeissa on tyypillisesti myös tupakan vähittäismyyntilupa. Näihin kohteisiin tupakkalain mukainen tarkastus tehdään omana, erillisenä tarkastuksenaan.

Valvontaohjelmakauden aikana valvontaa pyritään tekemään yhä enemmän riskiperusteisesti. Valvontayksikössä tullaan laatimaan vuoden 2025 aikana kirjalliset riskinarviointiprosessit hakemuksen käsittelystä kohteen säännölliseen valvontaan asti. Riskinarviointiprosessiin kirjataan myös käytännöt, miten tarkastuskohteet valitaan. Ohjelmakauden aikana riskinarviointia tullaan kehittämään siten, riskinarvioinnin perusteena käytetään entistä enemmän valvontatietoja. Kohdekohtaisessa riskinarvioinnissa voidaan huomioida esimerkiksi toiminnanharjoittajan kyvykkyys ja motivaatio noudattaa tupakkalain säännöksiä sekä omavalvonta ja toiminta. Valvontaa voidaan vähentää toimijoilta, joiden toiminnassa ei ole huomautettavaa. Mikäli tupakkalain mukaisen valvonnan yhteydessä havaittaisiin toistuvia puutteita tai muulla tavoin piittaamattomuutta tupakkalain säännöksiä kohtaan taikka omavalvonnan puutteita tai suurta altistuvien määrää, voitaisiin valvontaa suunnata painotetusti näihin kohteisiin. Kunnan riskinarviointiin perustuva tarkastustiheys kirjataan kohdetietoihin Vatiin.

4.7 Painopisteet ja projektit

Tupakkalain valvonnan painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan mahdollisista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat uudet tarpeet. Valvira on määritellyt valtakunnallisessa valvontaohjelmassa tupakkalain valvonnan painopisteet. Painopisteiden toteuttamiseksi tehtävien toimenpiteiden määrittelyssä huomioidaan paikalliset olosuhteet ja valvontatarpeet. Painopisteissä on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman tema vaikuttava valvonta ja ydintehtävät.

Painopistealueet huomioidaan tupakkalain mukaisilla suunnitelmallisilla tarkastuksilla sekä muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä. Suunnitelmakauden valtakunnalliset painopisteet ovat savuttomat nikotiinituotteet tuotevalvonnan näkökulmasta, laittoman kaupan ehkäisy ja jäljitettävyyttä koskevan tiedon hyödyntäminen valvonnassa, etämyynti, markkinointi sekä ehkäisevä päihdetyö

Savuttoman nikotiinituotteen määritelmän lisäämistä tupakkalakiin esitetään hallituksen esityksessä tupakkalain muuttamiseksi (HE 38/2024 vp). Savuttomista nikotiinituotteista ehdotetaan säädettäväksi pääosin vastaavalla tavalla kuin tupakkalaissa säädetään tupakkatuotteista ja nikotiininesteistä. Todennäköistä on, että savuttomille nikotiinituotteille säädetään nikotiiniraja ja niistä tullaan kieltämään pääosa tunnusomaisista tuoksuista tai mauista. Tuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin tullaan vaatimaan terveystietoisuuskilvat ja pakkausten ulkoasu tullaan yhdenmukaistamaan. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että savuttomien nikotiinituotteiden myyntiä valvotaan tupakkalain vaatimalla tavalla huomioiden muun muassa ikäraja- ja valvonta. Aina kun myyntipaikan tarkastus kattaa vähittäismyyntipakkausten merkinnät, tarkastetaan lisäksi savuttomien nikotiinituotteiden pakolliset merkinnät. Riskinarvioinnissa huomioidaan, että kyseisten tuotteiden myyntipaikkojen joukossa on todennäköisesti suuri joukko sellaisia valvontakohteita, joilla ei ole joko viimeaikaista tai ollenkaan kokemusta tupakkalain alaisten tuotteiden myynnistä.

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin on tullut pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyssjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunnistus. Pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistumaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Näiden pakollisten merkintöjen tarkoituksena on yhdessä ehkäistä tupakkatuotteiden laitonta kauppaa. Laittoman kaupan ehkäisyä koskeva sääntely laajeni 20.5.2024 alkaen koskemaan savukkeiden ja kääretupakkatuotteiden lisäksi myös muita tupakkatuotteita.

Pakollisten pakkausmerkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät. Tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelmakauden painopisteenä vuosille 2025–2026 on laittoman kaupan ehkäisyä koskevan sääntelyn laajentumisen huomioiminen sekä jäljitettävyyttä koskevan tiedon

hyödyntäminen valvonnassa. Käytännössä tupakkalain mukaisessa myynnin valvonnassa tullaan kiinnittämään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomioita siihen, että kaikissa tupakkatuotteissa on tupakkalain edellyttämä turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyden mahdollistava yksilöllinen tunniste. Tarkastuksilla valvontaan lisäksi, että toimitusketjussa mukana olevat talouden toimijat ovat huolehtineet jäljitettävyyjärjestelmää koskevista kirjaamisvelvoitteistaan tarkastamalla jäljitettävyyttä koskevien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyjärjestelmän toissijaisesta tietovarastosta. Tarkastuksen kohteena voi olla sekä yksittäistä tupakkatuotetta koskevien kirjausten oikeellisuus että talouden toimijan omien tietojen oikeellisuus jäljitettävyyjärjestelmässä.

Tupakkatuotteiden laittoman kaupan ehkäiseminen alueellisesti ja valtakunnallisesti edellyttää laittoman kaupan ehkäisemistä paikallisesti. Valvonnan toteuttamisessa valvontayksikössä tulisi tämän vuoksi kiinnittää huomiota viranomaisyhteistyön luomiseen ja vakiinnuttamiseen sekä yhteistyön toimivuuteen etenkin tilanteissa, joissa sääntelyä ei ole noudatettu. Valvontayksiköiden on mahdollista myös hyödyntää jäljitettävyyjärjestelmästä saatavaa tietoa osana valvontayksikön tekemää kohdekohtaista riskinarviota.

Tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden ja poltettavaksi tarkoitettujen kasvipäristöjen tuotteiden rajat ylittävä etämyynti on kielletty. Suomeen sijoittautunut elinkeinonharjoittaja ei myöskään saa myydä tai muutoin luovuttaa mainittuja tuotteita kuluttajalle kuluttajansuojalain (38/1978) 6 luvun 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua etäviestintä käyttäen. Etämyynnin kieltäminen on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutoksen yhteydessä koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Etämyynnin kiellon tarkoituksena on vähentää alaikäisten mahdollisuuksia hankkia tupakkalain alaisia tuotteita. Etämyynnissä myyjä ei pysty valvomaan jatkuvasti ostotilannetta, mitä tupakkalain 55 §:ssä edellytetään. Markkinointikiellosta johtuen, ei nikotiinipusseja tai muita tupakan vastikkeita saa esitellä esimerkiksi internetin verkkokaupoissa.

Etämyyntiä on käytännössä mahdotonta toteuttaa tupakkalain säännösten mukaisesti ja etämyyntikiellon vuoksi toimijat, jotka ovat myyneet esimerkiksi nikotiinipusseja internetissä, joutuvat tupakkalain muutoksen johdosta muuttamaan toimintaansa tai lopettamaan sen. Etämyynnin valvonta edellyttää perinteisten valvontakäytänteiden, kuten fyysinen tarkastuskäynti, rinnalle uusia toimintatapoja esimerkiksi laatimalla kirjallisia menettelyjä ja ohjeistuksia.

Käytännössä valvonnassa tulee puuttua etämyyntikiellon piirissä olevien tuotteiden myyntiin internetin välityksellä. Myyntipaikkaan toteutettavan tarkastuskäynnin yhteydessä tullaan valvonnassa kiinnittämään huomiota toimijan myyntitoiminnan järjestämiseen laajemmin, esimerkiksi selvittämällä ennen tarkastusta, myydäänkö tuotteita myös verkkokaupoissa. Kunta voi kieltää tällaisen toiminnan ja tehostaa kieltä uhkasakolla. Lisäksi etämyyntikiellon rikkominen olisi peruste vähittäismyyntiluvan peruuttamiselle.

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikielto ja se kattaa kaikki tupakkalaissa tarkoitetut tuotteet sekä kaiken myynninedistämistoiminnan. Markkinoinnin kanavana käytetään yhä enemmän sähköistä toimintaympäristöä ja sosiaalista mediaa. Tupakkalain alaisten tuotteiden erikoisliikkeiden määrä on kasvamaan päin, kun nikotiinipusseihin alettiin soveltaa tupakkalakia. Kunnan on valvonnassaan kiinnitettävä huomiota markkinointikieltoa koskevan sääntelyn noudattamiseen vähittäismyyntipaikoissa sekä myyntipaikkojen mahdollisilla verkko- ja sosiaalisen median sivustoilla ja tileillä.

Markkinoinnin valvontaa on pyritty helpottamaan ja tehostamaan vähittäismyyntipakkausten ja tuotteiden ulkoasua koskevalla yhdenmukaistamista tavoittelevalla sääntelyllä ja sitä on tarkoitus laajentaa tupakkalain muutoksen myötä koskemaan myös savuttomia nikotiinituotteita. Valvonnan toteuttamisessa tulisi kiinnittää huomiota viranomaisyhteistyön sujuvuuteen.

Kunnan tupakkalakia valvovaa viranomaista ohjataan valtakunnallisessa valvontaohjelmassa tekemään yhteistyötä ehkäisevän päihdetyön kanssa. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015) edellyttää yhteistyötä. Tupakkalain muutoksen myötä kunnan tehtäviä on tarkoitus muuttaa siten, että kunnan on huolehdittava alueellaan yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa paikallisesta toiminnasta myös muiden nikotiinipitoisten tuotteiden kuin tupakkatuotteiden käytön lopettamiseksi. Yhteistyön tavoitteena on edesauttaa tupakkalain tavoitteen toteutumista eli tupakka- ja nikotiinituotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä.

Tupakkalaissa kiinnitetään erityistä huomiota lasten suojaamiseen tupakkalain alaisten tuotteiden käytöstä aiheutuvilta haitoilta. Tupakkalain muutoksessa esitetään lapsia suojaavia uusia keinoja, kuten hallussapitokiellon laajentaminen tupakan vastikkeisiin sekä savuttomien tupakkatuotteiden käytön kieltäminen päiväkodeissa, oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa sekä leikkikentillä. Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalakia valvovien viranomaisten ja ehkäisevän

päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain (laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015) tavoitteiden toteutumista. Ehkäisevän päihdetyön kanssa tehdään yhteistyötä osallistumalla Pakka-tarjontatyöryhmän kokouksiin.

Vuodelle 2024 ei ole tiedossa valtakunnallisia projekteja. Valvontayksikkö ei ole myöskään suunnitellut omia tai alueellisia projekteja, tai asettanut omia painopisteitä, vaan valvontaa toteutetaan valtakunnallisten linjausten mukaisesti.

5 Eläinlääkintähuollon suunnitelma

Eläinlääkintähuollon toimialakohtainen suunnitelma laaditaan eläinlääkintähuoltolain velvoittamana. Kunnan pitää alueellaan järjestää valtion vastuulla olevien tehtävien hoitaminen eli eläintautien vastustaminen ja eläinsuojelu. Lisäksi huolehditaan peruseläinlääkäripalveluista arkipäivisin ja kiireellisestä eläinlääkäriavusta kaikkina vuorokaudenaikoina.

Eläinlääkintähuoltolain tavoitteena on lisätä ennaltaehkäisevää toimintaa ja peruseläinlääkäripalvelujen osana on järjestettävä tuotantoeläinten terveydenhoitopalveluja kysyntää vastaavasti. Eläinlääkintähuollon suunnitelmassa on otettu huomioon alueen yksityinen palvelutarjonta. Eläinsuojelutehtäviä hoitaa valvontatiimi, jonka muodostavat valvontaeläinlääkäri, kaksi kunnaneläinlääkäriä sekä yksi kunnaneläinlääkäriin sijainen.

5.1 Valvonnan toimeenpano

5.1.1 Valvonnan suunnitelma ja painopisteet

Maidontuotantotilojen sekä muun alkutuotannon valvontaan on käytössä 0,2 htv vuonna 2025. Valvontaa suorittaa yksi praktikkoeläinlääkäri.

Valvontaeläinlääkärille kuuluvaa ammattimaisen eläintenpidon valvontaa tehostetaan, ja sen valvontaan laaditaan uusi suunnitelma vuoden 2025 alussa. Ammattimaisen eläintenpidon valvontaa kohdistetaan hevostalleihin ja pieneläinten hoitoa tarjoaviin toimijoihin.

Tuontiin ja vientiin liittyvät valvontatehtävät on jaettu kolmelle kunnaneläinlääkärille, jolloin loma- ja poissaoloajat eivät vaikuta valvonnan järjestämiseen.

5.1.2 Terveysvalvontaohjelmat

Eläintautilain (76/2021) myötä taulukkoon 6 on eritelty pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveystarkkailuohjelmiin kuuluvat tilat.

Vapaaehtoiisiin terveystarkkailuohjelmiin (lampaiden maedi-visna-, vuohien CAE- tai kalojen BKD-tauti) kuuluvia tiloja ei tällä hetkellä ole. Taulukossa 7 on eritelty pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveystarkkailuohjelmiin kuuluvat tilat.

Taulukko 7 Pakollisiin ja vapaaehtoiisiin terveystarkkailuohjelmiin kuuluvat tilat.

Terveystarkkailuohjelma	Tilojen lukumäärä pakolliset ohjelmat	Tilojen lukumäärä vapaaehtoiset ohjelmat	Käyntitiheydet / statukset
Salmonella	1	-	1 krt / v
Salmonella	3	-	1 krt / 3 v

5.1.3 Eläintautivalmius

Aluehallintoviraston valmiussuunnitelma sisältää varautumisen helposti leviävien, vaarallisten ja vakavien eläintautien varalta voimassa olevan eläintautilain mukaisesti.

Tarttuvaa eläintautia epäiltäessä kunnaneläinlääkäri ottaa yhteyttä aluehallintoviraston päivystävään eläinlääkäriin, jolta saadaan ohjeita jatkotoimenpiteisiin. Puhelinnumero on ympäristöterveydenhuollon varautumissuunnitelmassa. Lisäksi otetaan yhteyttä muihin Hämeenlinnan kunnaneläinlääkäreihin.

Mikäli tilakäynnin yhteydessä on todettu eläintauti, ei tilalta saa poistua ennen kuin aluehallintoviraston eläinlääkäriin on saatu yhteys ja tarvittavat toimenpiteet on tehty suunnitelman mukaisesti.

Aluehallintoviraston nimeämiä valmiuseläinlääkäreitä Hämeenlinnan ja Hattulan alueella on yksi kunnaneläinlääkäri. Eläintautiepäilyssä tai jo todetussa tapauksessa valmiuseläinlääkäri toimii

eläintautisäädösten sekä aluehallintoviraston laatiman valmiussuunnitelman ja ohjeistuksen mukaisesti. Muut kunnaneläinlääkärit (4) hoitavat välttämättömiä tehtäviä.

Työnjako erityistilanteessa on järjestetty niin, että valmiuseläinlääkäri koordinoi käytännön tehtäviä kuten muun muassa näytteenottoa ja jakamalla tehtäviä tarvittaessa muille kunnaneläinlääkäreille. Valmiuseläinlääkäri pitää koko ajan tiivistä yhteyttä aluehallintoviraston läänineläinlääkäreihin ja tuo heiltä saamansa ohjeet kenttätöihin.

5.1.4 Erityistilannevalmius

Mikäli erityistilanteen vuoksi joudutaan työtehtäviä priorisoimaan, ovat ensisijaisia tehtäviä kiireellisen eläinlääkäriavun antaminen sekä kriittisten eläinsuojelutapausten hoitaminen. Jos erityistilanne sitoo kunnaneläinlääkäreiden resursseja, on mahdollista ohjata potilaita yksityisille palveluntarjoajille, joita alueella löytyy sekä tuotanto- että pieneläimille. Samoin toimitaan sellaisessa erityistilanteessa, jolloin resurssivaje johtuu eläinlääkärien omasta joukkosairastumisesta. Jos erityistilanne jatkuu hyvin pitkään, on resursseja varattava vähitellen myös eläinten terveyden- ja sairaanhoitoon, jotta tilanne ei pääse kriisiytymään lisää eläinten terveydentilan huonontuessa.

Mikäli lääkkeiden saatavuudessa ilmenee ongelmia, voidaan eläimiä joutua tämän vuoksi lopettamaan. Eläinten lopetusvalmius kuuluu eläinlääkäriin perustoimintaan. Lähimmät pieneläintuhkaamot ovat Lammilla ja Lempäälässä. Tiloilla lopetetut naudat, siat, kanat, lampaat ja vuohet noudetaan Honkajoki Oy:n renderöintilaitokseen sivutuoteasetuksen mukaisesti. Hevosenaardot ja lopetetut pieneläimet voidaan haudata ympäristönsuojeluohjeiden mukaisesti kaatopaikalle. Ohjeita hautaamiseen annetaan Ruokaviraston verkkosivuilla.

Lääkitysten varoaikoja on noudatettava kaikissa tilanteissa. Jos erityistilanteen vuoksi joudutaan lopettamaan lääkitystä saaneita tuotantoeläimiä ennen varoajan umpeen menemistä, ei lopetettuja eläimiä voida käyttää elintarviketuotannossa.

5.1.5 Zoonoosien valvonta

Kunnaneläinlääkäri ilmoittaa havaitsemastaan zoonoosin esiintymisestä hyvinvointialueen tartuntatautien torjunnasta vastaavalle lääkärille. Yhteystiedot on koottu elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvitystyöryhmän kokoonpanotaulukkaan.

Ilmi tulleista zoonooseista ilmoitetaan aluehallintoviraston eläinlääkärille, muille Hämeenlinnan kunnaneläinlääkäreille sekä tarpeen mukaan myös yksityiselle eläinlääkärille (kohteen hoitava eläinlääkäri).

5.1.6 Tuonti ja vienti

5.1.6.1 Tuonti ja eläinlääkinnällinen rajatarkastus

Tilanteessa, jossa aluehallintovirasto ilmoittaa, että Hämeenlinnaan tai Hattulaan on saapunut eläin- tai tuote-eriä, joissa on syytä epäillä eläintautiriskiä, toimii aluejaon mukaisesti ao. kunnaneläinlääkäri aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti ja tekee tarkastukset. Tehdyt toimet dokumentoidaan Tarkastaja-ohjelmaan.

Jos epäillään, että eläin- tai tuote-erä on tuotu maahan laittomasti, aluejaon mukaisesti ao. kunnaneläinlääkäri toimii aluehallintoviraston ohjeiden mukaisesti ja tekee tarkastukset. Ruokaviraston tekemät rekisteröinnit ja tuontiluvat kirjataan.

5.1.6.2 Sisämarkkinatuonti

Aluehallintovirasto vastaa tuontierien seurannasta Traces NT-järjestelmästä. Epäilyttävissä tapauksissa erä tarkastetaan. Epäily voi tulla myös kunnaneläinlääkäriltä.

5.1.6.3 Sisämarkkinavienti

Virka- tai kunnaneläinlääkäri tarkastaa lähetyksen ennen vientiä Ruokaviraston ohjeen mukaisesti. Myös sen, että rekisteröinti on tehty ja voimassa kyseiselle erälle, jos se vaaditaan. Eläinlääkäri laatii tarkastuksen perusteella kyseisen eläinlajin tai elintarvike-erän tiedot sisältävän terveystodistuksen ja tallentaa sen ja reittisuunnitelman Traces NT-järjestelmään.

5.1.6.4 Vienti EU:n ulkopuolisiin maihin

Vientikohdemaan vaatimat ehdot varmistetaan ja laaditaan vaadittava terveystodistus mahdollisine näytteenottotodistuksineen. Eläimen viejän on selvitettävä vientiehdot maakohtaisesti. Viejä on vastuussa siitä, että vientiehdot täyttyvät. Kunnaneläinlääkäri allekirjoittaa ja leimaa vientipaperit.

5.2 Eläinten hyvinvoinnin valvonta

Eläinten hyvinvoinnin valvonnasta Hämeenlinnassa ja Hattulassa vastaa valvontaeläinlääkäri, kaksi kunnaneläinlääkäriä sekä yksi kunnaneläinlääkärin sijainen. Eläinsuojelutarkastukset tehdään aina parityönä. Eläinsuojelutehtäviä eläinlääkärit tekevät tarvittaessa yhteistyössä poliisin ja läänineläinlääkäreiden kanssa. Poliisissa yhteistyötaho on tehtävään nimetty eläinsuojeluvalvontaan perehtynyt poliisi. Eläinsuojeluilmoituksia varten on kaupungin verkkosivuilla lomake, joka ohjautuu valvontaa tekevien eläinlääkäreiden yhteiseen sähköpostiosoitteeseen. Eläinten hyvinvointilain perusteella tehdyt tarkastukset ja toimenpiteet kirjataan Trimble locus cloud ohjelmaan.

5.2.1 Kiireelliset toimet

Eläinten hyvinvointilain 97 tai 98 §:n mukaisiin kiiretoimenpiteisiin ryhdytään tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Kiiretoimenpiteitä voidaan tehdä yhdessä poliisin kanssa. Tarvittaessa kiiretoimenpiteiden tarpeellisuudesta ja menettelytavoista keskustellaan valvontaeläinlääkärin tai läänineläinlääkärin kanssa.

5.2.2 Epäilyyn perustuva eläinsuojelutarkastus

Eläinten hyvinvointilain 78 §:n mukaisia tarkastuksia tehdään epäilyilmoitusten perusteella. Ilmoituksen voi tehdä kunnaneläinlääkärille tai suoraan valvontaeläinlääkärille. Tarkastukseen ryhdytään, jos ilmoituksen perusteella syntyy epäily eläinsuojelulain tai sen perusteella annettujen säädösten rikkomisesta. Tarkastuksella tarkastetaan eläimet sekä niiden pito-olosuhteet niiltä osin, kun epäilyyn perusteella oletetaan sen olevan tarpeellista.

5.2.3 Luvan- ja ilmoituksenvaraiseen toimintaan ilman epäilyä koskeva tarkastus

Kunnan vastuulla olevaa luvan- ja ilmoituksenvaraista toimintaa eläinten hyvinvointilain mukaan ovat:

- eläinkaupat
 - pieneläinhoitolat
 - suuret kennelit sekä ravi- ja ratsastustallit
 - riistaeläintarhat
-

- lihan, munien tai siitospeläinten tuotantotarhat
- eläinkilpailut ja muut vastaavat tilaisuudet
- luonnonvaraisten eläinlajien tuotantotarhat
- avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoimintaa harjoittavat paikat
- paikat, joissa harjoitetaan eläinten lopetustoimintaa
- eläinkilpailut ja muut vastaavat tilaisuudet

Ilmoituksenvarainen toiminta tarkastetaan silloin kun ilmoitus tulee. Lisäksi toiminnan jatkuessa valvontaa pyritään tekemään säännöllisesti riskinarviointiin perustuvalla tarkastustiheydellä.

Hämeenlinnan ja Hattulan alueella yllämainittuja eläintenpitopaikkojen määrät eläintenpitorekisterin mukaan vuonna 2024 on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8 Eläintenpitopaikat vuonna 2024.

Toimintamuoto	Eläin	Lukumäärä
Ammattimainen tai muutoin laajamittainen seura- ja harrastuseläinten pito (ESL 24 §)	Hevonen / poni	34
	Kyyhkynen Pieneläin	3
Eläinhoitolat	Pieneläin	4
Eläinkauppa		0
Kasvatus	Koira, kani, kissa	10
Riistanhoidollinen tarhaus	Fasaani	2
Lihan, munien tai siitospeläinten tuotantotarhat	Fasaani, heinäSORSA	2

5.2.4 Eläinkuljetukset

Jos on aihetta epäillä, että eläintä kuljetetaan eläinkuljetussäädösten vastaisella tavalla, on kunnaneläinlääkärillä oikeus tarkastaa eläinkuljetus. Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä virkaeläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia eläinkuljetuksissa.

5.2.5 Teurastamot

Ruokavirasto ja aluehallintovirasto voivat määrätä eläinlääkärit tekemään selvityksiä ja tutkimuksia teurastamoissa. Hattulassa sijaitsee Ruokaviraston valvonnassa oleva teurastamo, mutta sillä ei ole ollut toimintaa parina viime vuotena.

5.3 Eläinten lääkitsemisen seuranta

Kunnaneläinlääkärit ovat lääkitsemislain mukaisia valvontaviranomaisia eläinten pitopaikoissa. Kunnaneläinlääkärit valvovat ja tekevät havaintoja lääkkeiden käytöstä eläimillä. Tarvittaessa voidaan olla yhteydessä läänineläinlääkäriin.

5.4 Eläimistä saatavat sivutuotteet

Sivutuotevalvonta tapahtuu aluehallintoviraston ohjauksessa valtakunnallisesti laaditun tarkastussuunnitelman mukaan.

5.5 Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen

5.5.1 Peruseläinlääkäripalvelut

Peruseläinlääkäripalvelut on järjestetty Hämeenlinnassa ja Hattulassa kahdella eläinlääkärivastaanotolla. Tuuloksen vastaanotolla tarjotaan eläinlääkinnän palvelut Tuuloksen, Hauhon ja Lammin pitäjiin. Kanta-Hämeenlinnan vastaanotolla tarjotaan vastaavat palvelut Kanta-Hämeenlinnan lisäksi Kalvolan ja Rengon pitäjiin sekä Hattulan kuntaan. Molemmat vastaanotot ovat eläinlääkäriin yhteisvastaanottoja.

Tuuloksen vastaanotolla ajanvaraus on arkisin klo 8:00–9:30 ja Suomen kasarmin vastaanotolla 8:00–9:00. Tuuloksessa kunnaneläinlääkärit tavoittaa tällöin omista numeroistaan. Kanta-Hämeenlinnassa ajanvaraus tapahtuu soittamalla johonkin kolmesta praktikon numerosta, puhelut on siirretty aina ajanvarauksia vastaanottavan praktikon numeroon. Ajanvarausaikana annetaan myös puhelinneuvontaa eläinten omistajille ja kuntalaiset voivat ilmoittaa tarttuvien eläintautien epäilyjä ja eläinten hyvinvointiongelmia.

Jos eläinlääkäri ei voi vastata puhelimeen esimerkiksi hoitotoimenpiteen vuoksi, asiakasta kehoitetaan jättämään viesti ja yhteystietonsa puhelinvastaajaan, mikäli asia vaatii kiireellistä reagoitua. Päivystysaikana asiakkaita kehoitetaan soittamaan maksulliseen päivystysnumeroon, joka ohjaa puhelun päivystävälle kunnaneläinlääkärille.

5.5.2 Tuotantoeläinten terveydenhuolto

Hämeenlinnassa ja Hattulassa tuotantoeläinten terveydenhuoltopalveluita tarjoavat sekä kunnaneläinlääkärit että yksityiset eläinlääkärit.

5.5.3 Kiireellinen eläinlääkäriapu

Kiireellistä eläinlääkäriapua tarjotaan kaikille kotieläimille (sekä hyöty- että lemmikkieläimet).

Arkisin virka-aikana kiireellinen eläinlääkäriapu on saatavissa molemmilta

eläinlääkärivastaanotoilta, Kanta-Hämeenlinnasta ja Tuuloksesta. Virka-ajan ulkopuolella

kiireellinen sairastapauksissa eläinlääkäri tavoittaa maksullisessa päivystysnumerossa 0600 91885 seuraavasti:

- arkisin klo 16.00–8.00
- viikonloppuisin perjantaista alkaen klo 16.00 ja jatkuen maanantaihin klo 8.00
- arkipyhinä sekä joulu- ja juhannusaattona alkaen em. päivää edeltävänä päivänä klo 16.00 ja loppuen pyhää seuraavana arkipäivänä klo 8.00

Päivystysjärjestelyn piiriin kuuluvat Hämeenlinna ja Hattula. Virka-ajan ulkopuolinen eläinlääkäripäivystys on tarkoitettu vain kiireellistä eläinlääkäriapua tarvitseville potilaille, joiden hoito ei voi odottaa seuraavaan arkipäivään. Silloin annetaan vain ensiapuluonteista hoitoa. Pien- ja suurelänpäivystystä ei ole eriytetty, koska resurssit huomioon ottaen pyritään hyödyntämään yksityisen sektorin palvelutarjontaa nimenomaan pieneläinten osalta.

5.5.4 Saatavuus ja laatutavoitteet

Asiakkaalla on ei-kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus valita, kummalle kahdesta eläinlääkärivastaanotosta hän haluaa ajan varata soittamalla suoraan asianomaiselle vastaanotolle. Ei-kiireellisessä tapauksessa sairaskäynti- tai vastaanottoaika järjestetään asiakkaalle enintään viikon sisällä tilauksesta.

Kiireettömät terveydenhuolto- ja massatyökäynnit sekä terveille eläimille suoritettavat sterilisaatio- ja kastratioleikkaukset pyritään järjestämään lomakauden ulkopuolella enintään kahden viikon ja lomakaudella enintään kolmen viikon sisällä asiakkaan yhteydenotosta.

Arkipäivisin Kanta-Hämeenlinnan ja Tuuloksen eläinlääkärivastaanotoilla kunnaneläinlääkärit vastaavat oman alueensa akuuttien sairastapausten hoidosta. Eriytettyä työnjakoa kiireavun ja ajanvarauspotilaiden välillä ei ole.

5.5.5 Toimitilat ja välineistö

Kanta-Hämeenlinnan vastaanotto sijaitsee Hämeenlinnan keskustan läheisyydessä osoitteessa Suomen kasarmi 20. Yhteisvastaanotolla työskentelee vuoropäivinä kolme praktikkoeläinlääkäriä sekä kolme valvontaeläinlääkäriä vaihtelevina viikoppäivinä. Vastaanotolla on neljä toimistohuonetta, kaksi toimenpidehuonetta, leikkaussali sekä välinehuolto ja pienimuotoinen laboratorio. Sijaisella ja päivystäjällä on mahdollisuus yöpyä vastaanotolla. Vastaanotolla on hyvät sosiaalityilat, mutta tila on kokonaisuudessaan avonaista tilaa, missä on hankala hoitaa luottamuksellisia asioita.

Tuuloksen eläinlääkärivastaanotto sijaitsee Tuuloksen keskustassa Pannujärventiellä. Yhteisvastaanotolla työskentelee kaksi eläinlääkäriä. Vastaanotolla on kaksi toimenpidehuonetta, leikkaussali ja laboratorio. Sijaiselle on järjestetty mahdollisuus yöpyä vastaanotolla.

Tuuloksen vastaanoton varustelutaso:

- vastaanoton kalusteet
- kuumailmasterilaattori
- mikroskooppi, 2 kpl
- lämpömatto
- otoskooppi
- lämpökaappi
- sentrifugi
- hammaskivenpoistolaite
- eläinvaaka, 2 kpl
- ultraäänipesuri
- välineiden pesukone
- pyykinpesukone
- jääkaappi, 5 kpl
- sänky, peitto, tyyny 1 kpl
- astiasto, mikro, kahvin- ja vedenkeitin

Kanta-Hämeenlinnan vastaanoton varustelutaso:

- vastaanoton kalusteet
- eläinvaaka 1 kpl
- toimenpidepöytä, korkeussäädettävä 3 kpl
- tutkimuskourut iso ja pieni
- sirulukija 1 kpl
- stetoskooppi 1 kpl
- tippateline 2 kpl
- tutkimusvalo 2 kpl (huonot, ei käytössä)
- vanha ultraäänilaitte pieneläimille 1 kpl
- otoskooppi 1 kpl
- refraktometri 1 kpl
- karvanleikkuri 1 kpl
- lämpömatto 2 kpl
- hammaskivenpoistolaite 1 kpl
- happigeneraattori 1 kpl
- rektaaliultra, Honda 1 kpl
- sentrifugi 1 kpl
- lämpökaappi 1 kpl
- mikroskooppi 1 kpl
- instrumenttipesuri 1 kpl
- autoklaavi 1 kpl
- pesutorni 1 kpl
- instrupöytä 1 kpl (rikki)
- leikkausinstrumentteja pieni- sekä iso sarja, sekä yksittäisiä instrumentteja
- sänky, peitto, tyyny 1 kpl
- astiasto, mikro, astianpesukone, kahvin- ja vedenkeitin

5.5.6 Perustason ylittävät palvelut

Erikoiseläinlääkäripalveluja ei ole kunnan toimesta järjestetty Hämeenlinnassa tai Hattulassa. Remissiomahdollisuudet alueella arvioidaan hyviksi. Yksityisiä palveluntarjoajia on lähialueella useita. Myös pääkaupunkiseutu on lähellä.

5.6 Seuranta, arviointi ja raportointi

Lisäksi kunnaneläinlääkärit tilastoivat kaikki käynnit kunnittain erikseen. Eläinlääkäripalvelujen saatavuutta seurataan säännöllisesti. Eläinlääkäripalvelujen käytöstä vuositasolla pidetään tilastoa seuraavasti:

- sairaskäynnit virka-aikana ja päivystysaikana
- pieneläinvastaanottokäynnit virka-aikana ja päivystysaikana
- terveydenhuoltokäynnit virka-aikana
- eläinsuojelukäynnit
- eläintautikäynnit
- muut viranomaistehtävät

Viranomaistoimenpiteiden ja mahdollisten korjaavien toimenpiteiden loppuun saattamisesta huolehtii se kunnaneläinlääkäri, joka toimenpiteet on tehnyt. Kaikki toimenpiteet ja niiden jälkivalvonta kirjataan Tarkastaja-ohjelmaan. Dokumentointi tullaan siirtämään Tarkastaja-ohjelmasta Trimble locus cloud ohjelmaan. Tarkastaja-ohjelmasta luovutaan Trimble locus ohjelmaan siirryttäessä. Ohjelman kehittämistyö on vielä kesken. Keskeneneräiset ja valmiit toimenpiteet on työpisteissä arkistoitu erikseen excel-taulukkoon, joka löytyy kaupungin verkkoasemalta. Kunnaneläinlääkärien vastuulla on lähettää seuraavat asiakirjat aluehallintovirastolle:

- kuukausi-ilmoitukset
- lääkeluovutusraportit
- maitohygieniatarkastuspöytäkirjat, joissa indikaattoreissa todettu puutteita
- siipikarjan salmonellavalvontapöytäkirjat
- eläinsuojelutarkastuskertomukset ja -päätökset
- terveysvalvontaohjelmien liittymisasiakirjat ja tarkastuskertomukset
- välittömästi ilmoitettavat tautiepäilyt
- tuonti- ja vientitarkastusten pöytäkirjat
- vastustettavien eläintautien hallinnassa tehdyt toimenpiteet
- muut pyydetyt vuosiyhteenvedot

Palautteen antaminen eläinlääkäripalveluista tapahtuu joko verkkosivujen kautta tai soittamalla kaupungin asiakaspalvelupisteisiin tai suoraan viranhaltijoille. Verkkosivujen sähköisestä palautejärjestelmästä palautteisiin voidaan vastata ja ne myös arkistoituvat mahdollista myöhempää tarvetta, toiminnan tai viestinnän suunnittelua varten.

Eläinlääkintähuollon toimintaa kehitetään suunnitelmallisesti keräämällä eri yhteyksissä esille tulleita kehittämistarpeita ja seuraamalla tehtyjen korjaavien toimenpiteiden edistymistä. Kehittämisen pohjana ovat asiakaspalautteet, valitukset, aluehallintoviraston tarkastukset ja auditoinnit.

6 Liitteet

6.1 Liite 1

Taulukko 9 Yhteistyöryhmät 2025

Työryhmä	Yhteistyötahot	Yksikön edustaja
Kanta- ja Päijät-Hämeen ympäristöterveyden johtajien yhteistyöverkosto	Kanta- ja Päijät-Hämeen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt	ympäristöjohtaja
Alkutuotannon valmiusryhmä	Hämeen ELY-keskus, MPK, maaseutupalveluyksikkö Häme, Loimaan yhteistoiminta-alue, Orimattilan yhteistoiminta-alue, Päijät-Hämeen maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alue, Someron yhteistoiminta-alue, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Etelä-Hämeen ympäristöterveys, Päijät-Hämeen ympäristöterveys, Etelä-Suomen lomituspalvelut, MTK Häme, ProAgria Etelä-Suomi, Hämeenlinnan ympäristöterveydenhuolto	terveysvalvontapäällikkö
Epidemiatyöryhmä	Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Suomen Terveystalo Oy, Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy, KVVY Tutkimus Oy, Hämeenlinnan ympäristöterveydenhuolto sekä tarvittaessa THL, Parolannummen varuskunta, Tampereen terveysvalvonta	ympäristöjohtaja, terveysvalvontapäällikkö, terveystarkastajat
Hattulan, Hämeenlinnan ja Janakkalan vesihuollon yhteistyöryhmä	Hämeen ELY-keskus, Etelä-Hämeen ympäristöterveys, Hämeenlinnan Seudun Vesi Oy, Janakkalan Vesi, Janakkalan ja Hattulan kunnat, Hämeen liitto, Hämeenlinnan ympäristöterveydenhuolto	terveysvalvontapäällikkö ja ko. valvontaa tekevät terveystarkastajat
Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntien alueen haja-asutuksen vesihuollon strategia	Kanta- ja Päijät-Hämeen maakuntaliitot, Riihimäen ympäristönsuojelu, vesihuoltolaitokset, Suomen vesihuolto-osuuskunnat ry, Hämeen ammattikorkeakoulu sekä Hämeenlinnan ympäristöterveydenhuolto	ko. valvontaa tekevä terveystarkastaja
Hämeen vesitiimi	Hämeen ELY-keskus, Kanta- ja Päijät-Hämeen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt sekä laajennettuun palaveriin osallistuvat Hämeen ja Etelä-Savon ELY-keskukset ja Etelä-Suomen aluehallintovirasto	terveysvalvontapäällikkö ja ko. valvontaa tekevät terveystarkastajat

Työryhmä	Yhteistyötahot	Yksikön edustaja
Kanta- ja Päijät-Hämeen elintarvikevalvonnan yhteistyöverkosto	Kanta- ja Päijät-Hämeen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt	terveysvalvontapäällikkö ja elintarvikevalvontaa tekevät terveystarkastajat
Kanta-Hämeen hyvinvointialueen elintarvikevalvonnan yhteistyöryhmä	Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Etelä-Hämeen ympäristöterveydenhuolto ja Hämeenlinnan ympäristöterveydenhuolto	terveysvalvontapäällikkö ja elintarvikevalvontaa tekevät terveystarkastajat
Kanta- ja Päijät-Hämeen terveysvalvonnan yhteistyöverkosto	Kanta- ja Päijät-Hämeen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt	terveysvalvontapäällikkö ja terveysvalvontaa tekevät terveystarkastajat
Kauneushoitoloiden ja tatuointipaikkojen yhteistyöverkosto	Valtakunnallinen; ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt ja Tukes (tarpeen mukaan AVIn edustus)	terveysvalvontapäällikkö ja ko. kohteiden valvontaa tekevä terveystarkastaja
Kohdekohtaiset sisäilmatyöryhmät	Valvontakohteen vastuuhenkilö, kiinteistön omistajan edustaja, tilan käyttäjien edustaja, Hämeenlinnan ympäristöterveydenhuolto sekä tarvittaessa työterveyshuolto ja kouluterveydenhuolto	ko. kohteiden valvontaa tekevät terveystarkastajat
Pakka tarjontatyöryhmä	Hämeenlinnan seudun kaupunkien/kuntien edustajat, toiminnanharjoittajat, poliisi, Hämeenlinnan kaupunki terveysvalvonta	terveysvalvontapäällikkö

6.2 Liite 2

Taulukko 10 Elintarvikelain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2025

Toimintatyyppi	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2025, Hattula	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2025, Hämeenlinna	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hämeenlinna
Maidontuotanto	2	0	0	41	4	4
Munantuotanto	1	1	1	3	1	1
Puutarhaviiljely, Avomaa	2	0	0	13	3	3
Puutarhaviiljely, Kasvihuone	3	1	1	1	0	0
Makeisten valmistus	0	0	0	0	0	0
Muu valmistus	0	0	0	7	5	5
Elintarvikekontaktimateriaalien jakelu tai markkinointi	0	0	0	5	2	2
Elintarvikekontaktimateriaalien maahantuonti	0	0	0	1	0	0
Elintarvikekontaktimateriaalien valmistus tai jatkojalostus	1	0	0	8	1	1
Elintarvikkeiden kuljetus	0	0	0	1	1	1
Elintarvikkeiden kuljetus jäädytettynä	0	0	0	5	1	1
Elintarvikkeiden kuljetus lämpimänä	1	0	0	2	0	0
Elintarvikkeiden tukkumyynti	0	0	0	9	4	4
Elintarvikkeiden vähittäismyynti	10	6	5	104	59	50
Grilli- tai pikaruokatoiminta	0	0	0	21	8	6
Kahvilatoiminta	4	2	0	62	30	26
Pitopalvelu	1	1	1	6	2	2
Ravintolatoiminta	10	7	4	113	77	66
Suurtalous, keskuskeittiötoiminta	2	2	2	14	17	16
Suurtalous, laitoskeittiö (koulut, sairaalat ym.)	2	1	1	30	21	20
Suurtalous, tarjoilukeittiötoiminta	11	3	3	90	44	43
Elintarvikkeiden pakkaaminen	0	0	0	1	0	0
Muu elintarvikkeiden varastointi	1	0	0	4	3	3

	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastusarve 2025, Hattula	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastusarve 2025, Hämeenlinna	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hämeenlinna
Toimintatyyppi						
Kalajalosteiden valmistus	0	0	0	0	0	0
Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	0	0	0	0	0	0
Lihan käsittely	2	0	0	1	1	1
Juuston valmistus	0	0	0	1	1	1
Maitonesteiden valmistus	0	0	0	2	4	4
Munapakkaamo	1	1	1	0	0	0
Elintarvikkeiden maahantuonti	0	0	0	1	1	1
Elintarvikkeiden maastavienti	0	0	0	0	0	0
Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	1	0	0	5	7	6
Leipomotuotteiden valmistus, ei helposti pilaantuvia	1	1	1	6	6	5
Leipomotuotteiden valmistus, helposti pilaantuvia	3	2	2	6	6	6
Muiden viljatuotteiden valmistus	0	0	0	0	0	0
Pakkaamotoiminta, vähäistä kauppakunnostusta	0	0	0	0	0	0
Yhteensä	59	28	22	563	309	278

6.3 Liite 3

Taulukko 11 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma vuodelle 2025

Suunnitelmallinen näytteenotto	näytemäärä / kerta	näytteenotto-tiheys / vuosi
Maitonesteiden valmistus, >2 milj.kg/vuosi		
Laitoksen vastaanottaman raakamaidon laatu <ul style="list-style-type: none"> aistinvarainen arviointi: haju ja maku pesäkemäärä +30 °C mikrobilääkejäämät 	1–2	1–4
Raaka-ainemaito (valmistukseen menevä siilomaito) pesäkemäärä +30 °C	4	3
Tuotenäytteet <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.+kvan.) enterobakteerit rasvapitoisuus (max 1 tutkimus / kerta) 	5	3
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	5	4
Juuston valmistus, vastaanotetun raakamaidon määrä ≤ 50 000 kg/vuosi		
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	3	1
Tuotenäytteet (juustot ja voi) <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.+kvan.) Koagulaasipositiiviset stafylokokit (tuorejuusto) 	1–2	1
Kalajalosteiden valmistus, tuotanto >1 milj.kg/vuosi	Ei näytteenottotarvetta / kohteen toiminta keskeytetty	
Valmistus (lihavalmisteet + jauheliha)		
Jauheliha <ul style="list-style-type: none"> <i>Salmonella spp.</i> aerobisten mikrobien kokonaislukumäärä <i>Staphylococcus aureus</i> <i>Escherichia coli</i> 	1–5	0–1*
Lihavalmisteet <ul style="list-style-type: none"> kokonaispesäkeluku enterobakteerit <i>Staphylococcus aureus</i> 	1–5	0–1*
Näytteet tuotantoympäristöstä <ul style="list-style-type: none"> <i>Listeria monocytogenes</i> (kval.) 	5	0–1*

*Omavalvonnan toimivuus määrittelee näytteenottotiheyden. Viranomaisnäytteitä otetaan sellaisista

kohteista, joissa mikrobikriteeriasetuksen mukaisia näytteitä ei ole otettu tai omavalvonnan toimivuudessa on muutoin puutteita.

6.4 Liite 4

Taulukko 12 Terveydensuojelulain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2025

Toimintatyyppi	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2025, Hattula	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2025, Hämeenlinna	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hämeenlinna
Kosmetologiset huoneistot ja laitokset	4	2	1	45	13	8
Muu ihon käsittely tai hoito	0	0	0	8	6	4
Solarium	1	0	0	1	0	0
Tatuointi ja lävistys	0	0	0	12	6	4
Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot, lasten sisäleikkipuistot	3	0	0	11	6	6
Yleinen liikuntatila	3	1	1	38	19	19
Yleiset altaat	0	0	0	7	6	6
Pienet yleiset uimarannat	4	4	4	13	13	13
Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	1	1	1	6	6	6
Aamiaismajoitus sekä majoitus maatilamatkailun yhteydessä	1	0	0	1	1	0
Hostellit, kuten retkeilymajat, retkeilyhotellit, kesähotellit, huoneistohotellit, matkustajakoti / motelli, täysihoitola	0	0	0	0	0	0
Hotelli	1	0	0	8	3	3
Kasarnit	6	2	2	0	0	0
Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	0	0	0	4	1	0
Muu loma-asuntojen ammattimainen tarjoaminen	0	0	0	4	0	0
Muu majoitustoiminta	1	0	0	5	2	1
Ammattioppilaitos	0	0	0	11	3	3
Korkeakoulu	1	0	0	2	0	0
Lukio	1	0	0	3	1	1
Muut koulut ja oppilaitokset	0	0	0	1	0	0

Toimintatyyppi	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastusarve 2025, Hattula	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastusarve 2025, Hämeenlinna	Suunniteltu resurssien mukainen tarkastusmäärä 2025, Hämeenlinna
Peruskoulu	6	3	3	26	6	6
Leikkitoiminta ja muu päivätoiminta	0	0	0	10	0	0
Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	4	0	0	36	9	9
Ammatilliset perhekodit	0	0	0	1	0	0
Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	1	1	1	8	2	2
Ensi- ja turvakodit, perhekuntoutusyksiköt	0	0	0	1	0	0
Kehitysvammaisten työ- ja päivätoimintakeskus	1	0	0	3	1	1
Kehitysvammalaitos, muu kehitysvammaisten yksikkö (tehostettu palveluasuminen)	1	0	0	11	5	4
Muut yksiköt	0	0	0	0	0	0
Muut yksiköt (mielenterveys- ja päihdekuntoutajat: tehostettu palveluasuminen)	0	0	0	8	2	2
Vanhainkoti (laitoshuolto)	0	0	0	0	0	0
Vanhusten tehostetun palveluasumisen yksiköt (laitostyyppinen)	2	1	1	29	7	7
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001)	1	0	0	7	3	3
Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015)	1	1	1	5	4	4
Vedenottamo, iso asetus	3	3	3	11	11	11
Vedenottamo, pieni asetus	1	0	0	6	4	4
Saunat	0	0	0	1	1	1
Yhteensä	48	19	18	342	140	127

6.5 Liite 5

Taulukko 13 Talous- ja uimavesinäytteet vuonna 2025

Kohderyhmä	Näytteet vuonna 2025
Talousvettä toimittava laitos (STM:n asetus 1352/2015)	59
Talousvettä toimittava laitos (STM:n asetus 401/2001)	5
Talousveden jakelu osana julkista tai kaupallista toimintaa sekä elintarvikehuoneistoissa käytettävä vesi (STM:n asetus 401/2001)	13
Yleiset uimarannat (STM:n asetus 177/2008)	28
Pienet yleiset uimarannat (STM:n asetus 354/2008)	74
Yleiset altaat (STM:n asetus 315/2002)	72*

*Taulukossa on ilmoitettu näytteenottokerrat. Näytteenottokerta sisältää osassa kohteita useita näytteitä, koska osassa allastiloja on useampia altaita.

6.6 Liite 6

Taulukko 14 Tupakkalain mukaiset säännöllisen valvonnan kohteet, riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve ja suunnitellut tarkastukset vuodelle 2025

Tupakkalain mukainen toimintatyyppi		Tarkastustiheys/vuosi	Tarkastukseen keskimäärin käytettävä aika (tuntia)	Kohteiden lukumäärä Hattula	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2025, Hattula	Suunniteltu tarkastusmäärä 2025, Hattula	Kohteiden lukumäärä Hämeenlinna	Riskinarvioinnin mukainen tarkastustarve 2025, Hämeenlinna	Suunniteltu tarkastusmäärä 2025, Hämeenlinna
Tupakointikiellot ja -rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0,3	2	0	0	0	4	2	1
Tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myynti ja muu luovutus	Vähittäismyynti	0,5	2	6	1	1	77	40	32
	Tukkumyynti	0,5	2	0	0	0	2	0	0